

Opinnäytetyö (YAMK)

Erityissosiaaliohjaus

2024

Minna Stenberg

Varautuminen häiriötilanteisiin
yksityisessä
lastensuojelulaitoksessa

Opinnäytetyö (YAMK) | Tiivistelmä

Turun ammattikorkeakoulu

Erityissosiaalihjaus

14.05.2024 | 48 sivua

Minna Stenberg

Varautuminen häiriötilanteisiin yksityisessä lastensuojelulaitoksessa

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli laatia valmiussuunnitelma yksityiselle organisaatiolle, joka tarjoaa lastensuojelun sijaishuollon perustason laitospalveluita. Aihe on erittäin ajankohtainen ja valmiussuunnitelmalle on selkeä kysyntä. Tuloksissa ilmeni valmiussuunnitelman olevan tärkeä työväline myös työntekijöille. Valmiussuunnitelma lisää osaltaan turvantunnetta ja pitää palvelujen tason laadukkaana, sekä edistää palveluiden jatkuvuutta kaikissa tilanteissa.

Valmiussuunnitelman tarkoitus on lisäksi lisätä työntekijöiden tietoisuutta toimintatavoista, joita harvemmin työtoimintaympäristössä kohtaa, sekä selkeyttää ja nopeuttaa työntekoa häiriötilanteissa. Opinnäytetyön kehittämiskysymyksinä toimii: *Millaisella valmiussuunnitelmalla vastataan lastensuojelulaitoksen tarpeeseen käytännön arjessa? Miten toimintaympäristö ja asiakasryhmä vaikuttavat valmiussuunnitteluun?*

Tämän kehittämistyön tuotoksensa syntyi tilaajalle valmiussuunnitelma. Valmiussuunnitelma rakentui turvallisuusvastaavan haastattelun pohjalta, sekä kokemusperäistä tietoa hyödyntäen. Aineistonkeruumuotona käytettiin lisäksi Benchmarking -menetelmää. Opinnäytetyön raportin teoriaosuudessa käsitellään lastensuojelun sijaishuollon toimintaympäristöä ja asiakasryhmää osana yhteisöä. Häiriötilanteita käsitellään toimintaympäristöstä nousevista tapahtumista, erityisesti rajoituspäätösten näkökulmasta.

Asiasanat: Lastensuojelun sijaishuolto, häiriötilanteet sijaishuollossa,
valmiussuunnitelma

Master's Thesis | Abstract

Turku University of Applied Sciences

Master's Degree Programme in Social Services and Health Care, Advanced Social Counselling

14.05.2024 | 48

Minna Stenberg

The Preparation for disruptive situations in a private foster care

Goal of this thesis was to create contingency plan to a private organization that provides basic level facility services in child welfare foster care. Subject is very topical; it has clear demand and I find it important tool for employees. The Contingency plan increase sense of security on its part and sustain high standard in level of services and promoting continuity of services in all situations.

Purpose of this contingency plan is to raise awareness of employees about action in special situations, that they confront rarely in they work environment, and to clarify and intensify working in disruptive situations. Development issue of this thesis is: What kind of contingency plan is required in everyday life and environment in foster care unit? How does working environment and customer group infect to the contingency plan?

As a result of this development work, a contingency plan was created for the customer. The contingency plan was built on the basis of an interview with the safety manager, as well as using information from experience. Benchmarking-method was also used as a form of data collection. Is discussed in the theory part of the thesis report the operating environment of child welfare foster care and the client group as part of the community. Disruptive situations are dealt with from events arising from the operating environment, especially from the point of view of restriction decisions.

Keywords: Child welfare foster care, disruptive situation in foster care, contingency plan

Sisältö

Käytetyt lyhenteet	7
1 Johdanto	8
2 Lastensuojelua laitoksessa	10
2.1 Lastensuojelulaitoksen ihmiset ja toimintaympäristö	11
2.2 Rajoitustoimenpiteet häiriötilanteen näkökulmasta	19
3 Jatkuvuudenhallinta lastensuojelulaitoksessa	23
3.1 Häiriötilanteet lastensuojelulaitoksessa	23
3.2 Valmiussuunnittelu ja varautuminen nuorisokodissa	27
4 Kehittämiprojektin tarkoitus ja tavoitteet	31
5 Kehittämiprojektin tulokset	33
5.1 Aineistonkeruun menetelmät ja toteutus	34
5.2 Aineisto analyysi	38
6 Lopuksi	43
6.1 Arviointi ja eettisyys	44
6.2 Pohdinta ja jatkokehitysidea	46
7 Lähteet	50

Liitteet

Liitteet 1. Valmiussuunnitelma.	55
--------------------------------------	----

Kuviot

Kuvio 1. Lastensuojelulaitoksen monialaisuus.	14
--	----

Kuvio 2. Lastensuojelulaitoksen mahdollisia uhkia.....	24
Kuvio 3. Opinnäytetyön prosessi.....	34
Kuvio 4. Tuotos prosessina.....	40

Käytetyt lyhenteet

Sosteri- rekisteri	Valviran ja aluehallintovirastojen yhteinen rekisteri palveluntuottajille
Valvira	Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan keskusvirasto.
YK	Yhdistyneet kansakunnat

1 Johdanto

Tšernobylin ydinvoimala onnettomuus, M/S Estonian uppoaminen, Konginkankaan tieliikenneonnettomuus, tsunami Intian valtamerellä, Kauhajoen kouluampuminen, Tapaninpäivän myrsky, korona pandemia ja nykyinen Ukrainan tilanne. Kaikki nämä ovat olleet poikkeuksellisia erilaisia, eritasoisia häiriötilanteita, joista olemme voineet oppia ja kehittää toimintaamme, valmistautua ja varautua tulevaan. Tapaninpäivän myrsky kosketti minua henkilökohtaisesti työni puolesta. Vietin 72 tuntia ilman sähköjä ja toimivaa puhelinta nuorisokodissa joululomilta palanneiden lasten kanssa. Silloin en tiennyt oliko yrityksellämme valmiussuunnitelmaa, mutta toimitusjohtajan toimiessa avainhenkilönä ja iltavuoroa tekevien kollegoiden avulla selvittiin häiriötilanteesta kiitettävästi. Reagointi organisaatiolta oli silloin oikea aikaista ja riittävää.

Ympäröivä maailma elää ja muuttuu jatkuvasti, ilmoilla on paljon epävakautta, erityisesti tilanne Euroopassa on nyt komplisoitunut. Vasta hetki sitten maailmalla jylläsi pandemia ja nyt Itäraja on suljettu. Valmiuslain 1552/2011:16 velvoittaa yksityisiä lastensuojelulaitoksia valmiussuunnitelmin ja poikkeusoloissa tapahtuvan toiminnan etukäteisvalmistelun, sekä muilla toimenpiteillä varmistaa tehtävien mahdollisimman hyvä hoito kaikissa tilanteissa.

Lain sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021:50 säädetään hyvinvointialueiden varautumisesta häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin. Lain mukaan hyvinvointi alueen on varautumisessaan varmistettava palvelujen jatkuvuuden turvaaminen tilanteissa, joissa palvelut ostetaan yksityisiltä palveluntarjoajilta. Valmiussuunnitelman tekeminen on ollut pakollista julkisen puolen toiminnassa ja sen eri yksiköissä. Hyvinvointialueet ovat enenevässä määrin alkaneet vaatia ostamiltaan yksityisiltä palveluntuottajilta valmiussuunnitelman olemassaoloa.

Vuodenvaihteessa voimaan tulleen valvontalain 741/2023 myötä, palveluntuottajia ohjataan liittämään uuteen sosteri -rekisteriin tiedot

sijaishuoltoyksikön valmiussuunnitelmasta. Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli laatia valmiussuunnitelma yksityiselle organisaatiolle, joka tarjoaa lastensuojelun sijaishuollon perustason laitospalveluita. Aihe on erittäin ajankohtainen, sille on selkeä kysyntä ja koen sen tärkeäksi työvälineeksi myös työntekijöille. Valmiussuunnitelma lisää osaltaan turvantunnetta ja pitää palvelujen tason laadukkaana, sekä edistää palveluiden jatkuvuutta kaikissa tilanteissa. Valmiussuunnitelman tarkoitus on myös lisätä työntekijöiden tietoisuutta toimintatavoista, joita harvemmin työtoimintaympäristössä kohtaa, sekä selkeyttää ja nopeuttaa työntekoa häiriötilanteissa.

Tämän kehittämistyön tuotoksensa syntyi tilaajalle valmiussuunnitelma. Valmiussuunnitelma rakentui turvallisuusvastaavan haastattelun pohjalta, sekä kokemusperäistä tietoa hyödyntäen. Aineistonkeruumuotona käytettiin lisäksi Benchmarking -menetelmää. Opinnäytetyön raportin teoriaosuudessa käsitellään lastensuojelun sijaishuollon toimintaympäristöä ja asiakasryhmää yhteisön osana. Häiriötilanteita käsitellään toimintaympäristöstä nousevista tapahtumista, erityisesti rajoituspäätösten näkökulmasta. Lisäksi teoriaosuudessa perehdytään varautumiseen ja valmiuteen.

2 Lastensuojelua laitoksessa

Elämää lastensuojelulaitoksessa ohjaa vahvasti lastensuojelulaki 417/2007. Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaanotetun, kiireellisesti sijoitetun tai lain 417/2007:83 tarkoitetun väliaikais määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Lastensuojelulain 417/2007:57 mukaan laitoshuollolla tarkoitetaan lastensuojelulaitoksia, joissa voidaan järjestää tässä laissa tarkoitettua lapsen sijaishuoltoa, sekä 417/2007:37 tarkoitettu sijoitus avohuollon tukitoimena. Laissa ei ole yksityiskohtaisesti määritettynä minkälaista sijaishuollon yksiköitä pidetään lain tarkoittamina laitoksina. Lastensuojelulaitoksissa tulee olla riittävät ja asianmukaiset toimitilat, sekä toimintavälineet 417/2007:58. Tällaisia laitoshuollon asumispaikkoja ovat lastenkodit ja koulukodit, sekä muut näihin rinnastettavat lastensuojelulaitokset 417/2007:58. Lastensuojelun sijaishuollon tehtävä on varmistaa, että lapsen tarpeisiin vastataan ikätason mukaan, tarjoten lapselle hoivaa ja huolenpitoa. Lapsen sijoittaminen laitokseen on tarkoitettu lastensuojelun viimesijaiseksi toimenpiteeksi, tapauksissa, joissa muut keinot eivät auta tai ole mahdollisia. (Lastensuojelulaki; Rätty 2023, 659; Toivonen 2017, 16; Enroos ym. 2016, 264.)

YK:n lasten oikeuksien sopimus määrittelee lapsen oikeudet neljän pääperiaatteen mukaan. Periaatteet painottavat lapsen edun huomioonottamista, lapsen oikeutta hyvään elämään ja kehittymiseen, lapsen näkemystä tulee kunnioittaa ja ettei lasta saa syrjiä. Maailman laajimmin ratifioitu Lapsen oikeuksien sopimus on yksi maailman laajimmista ihmisoikeussopimuksista. Lastenoikeuksien artikla 25 velvoittaa sijoitetun lapsen olosuhteita arvioitavan säännöllisesti sijaishuollossa ollessaan, jotta lapsen suojeleminen ja oikeudet toteutuvat. (Unicef)

2.1 Lastensuojelulaitoksen ihmiset ja toimintaympäristö

Opinnäytetyöni toimeksiantaja on yksityinen, lastensuojelun perustason laitospalveluita tarjoava organisaatio Tasalapa Oy. Lastensuojelulaitokset sijaitsevat kaikki Satakunnassa. Kyseinen organisaatio on aloittanut toimintansa vuonna 1998 ja se käsittää kolme eri sijaishuollon yksikköä: sijaiskodin, lastenkodin ja nuorisokodin. Organisaatiolla on myös kiinteistöllään kunnan koulutoimen alaisuudessa toimiva erityiskoulu, joka tarjoaa opetusta osalle yksiköiden kouluikäisistä lapsista.

Yksityisten palveluntuottajien tarjoamista palveluista ja niiden järjestämisestä on säädetty sosiaalihuoltolaissa 710/1982:17. Sosiaalialan palvelut ovat usein ammatillista ohjausta ja neuvontaa, joita yksityinen henkilö, yhteisö tai säätiö taikka julkisyhteisön perustama liikeyritys tuottaa korvausta vastaan liike- tai ammattitoimintaa harjoittamalla. Vuoden vaihteessa voimaan tullut uusi valvontalaki 741/2023 varmistaa, että yksityisiä sosiaalipalveluja käyttävän asiakkaan oikeus laadultaan hyviin sosiaalipalveluihin toteutuu. Sijoitettujen lasten ja nuorten kasvattajien tehtävänä on työskennellä sellaisin edellytyksin, jotka edesauttavat lasten kasvua ja kehitystä. Edellytykset laadukkaalle toiminnalle ovat lapsen hyvä hoito ja materiaallinen huolenpito, lapsen tahdon kunnioittaminen, rajojen asettaminen, ymmärtämyksen ja hellyyden antaminen, ruumiillinen koskemattomuus ja lapsen itsenäistymisprosessin tukeminen. Tärkeä elementti lastensuojelulaitoksen toiminnassa on turvallisuuden tunteen tarjoaminen ja lisääminen, sekä turvallinen kasvuympäristö. Lastensuojelulaitokset ovat joko kunnallisia, yhdistyspohjaisia tai yksityisiä yrityksiä. (Lastensuojelulaki 2007).

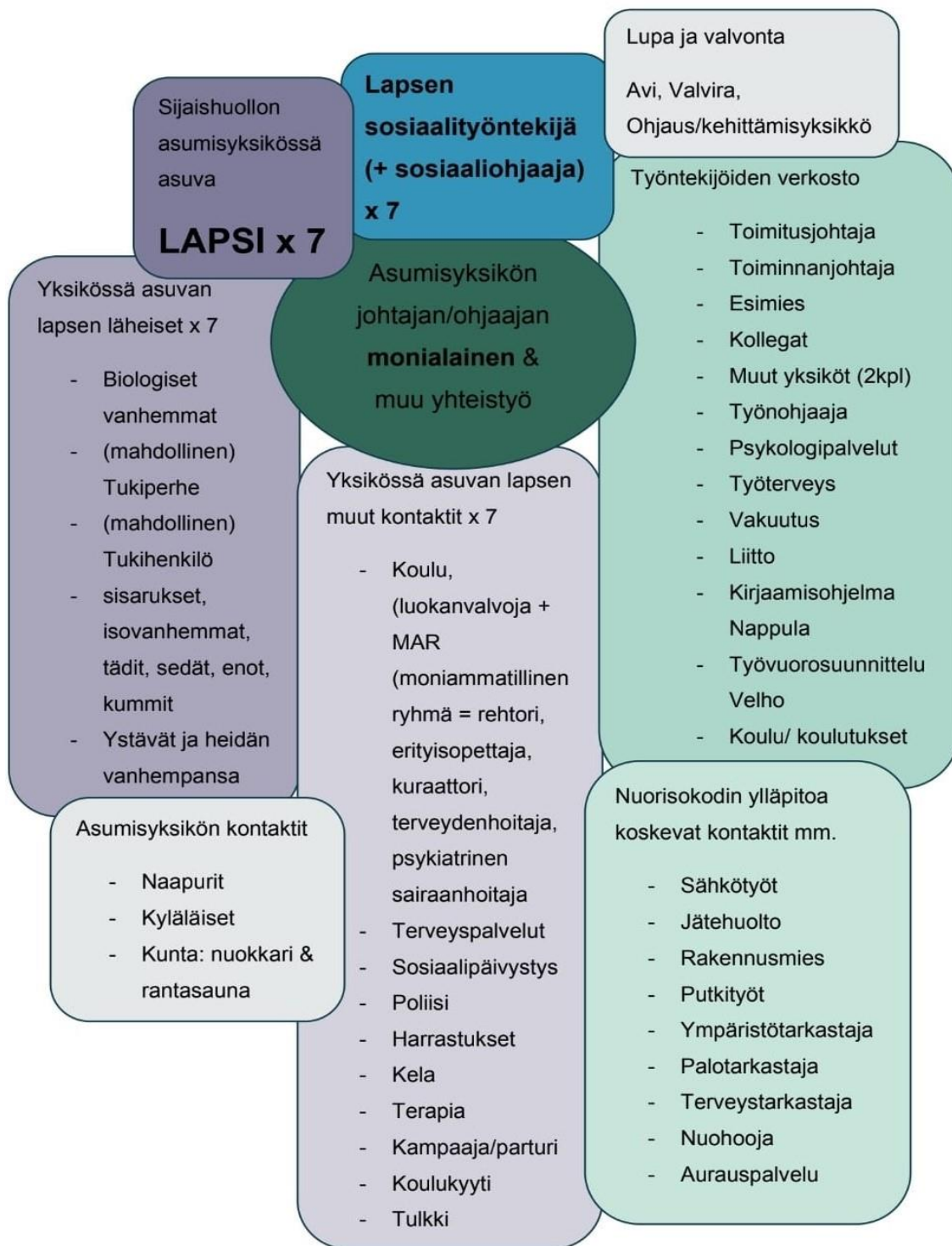
Lastensuojelulaitoksen keskeiset tehtäväalueet määrittyvät lastensuojelulain 417/2007 mukaan. Lastensuojelulaitoksessa on oltava lasten tarvitsemaan hoitoon ja kasvatukseen nähden riittävä määrä koulutettuja työntekijöitä. Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015 määrittää, kuka voi toimia työntekijänä lastensuojelulaitoksessa. Kehittämistyön kohdeorganisaation nuorisokoti on 7-paikkainen kouluikäisille lapsille tarkoitettu sijaishuollon

yksikkö. Vakituksia työntekijöitä yksikössä on 8 henkilöä. Koulutukseltaan työyhteisö rakentuu kahdesta sairaanhoitajasta, kahdesta sosionomista, yhdestä yhteisöpedagogista ja kolmesta lähihoitajasta. Puolet työyhteisön jäsenistä on naisia ja puolet miehiä. Kokemusvuosia lastensuojelutyöstä on työyhteisöllä yhteensä takanaan yli 100-vuotta. Pitkäaikainen työyhteisö ei ole tämän päivän lastensuojelulaitoksissa itsestäänselvyys, mutta erittäin tärkeä ilmiö lasten hyvinvoinnin näkökulmasta. Pysyvyys ja suhteiden säilyminen tukee lapsen vahvistumista ja osallisuuden toteutumista. (Laakso, R. 2019, 54).

Lastensuojelulaitos pyrkii olemaan mahdollisimman kodinomainen, toimien samalla kuitenkin julkisena kotina. Sijaishuollon yksikössä lastensuojelulaki ohjaa voimakkaasti aikuisten ja lasten elämää. Lastensuojelun sijaishuoltoon osallistuvien toimijoiden julkiset roolit ovat erilaisia ja eri tasoisia. Toimijoiden institutionaaliset asemat sijaitsevat lapsiin ja heidän vanhempia katsoen eri etäisyyksillä. Teoksessa Huostaanotto -lastensuojelun vaativin tehtävä, Enroos, Heino ja Pösö nostavat esiin jäsentelyä, jossa valtiollista vanhemmuutta tarkastellaan kolmen tason näkökulmasta. Nämä kolme tasoa ovat kansallinen, paikallinen ja henkilökohtainen. Kansallinen taso ohjaa ja valvoo lastensuojelun sijaishuollon toimintaa. Suomessa kansallista tasoa edustaa aluehallintovirastot ja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira, sekä sosiaali-terveysministeriö, joka vastaa ohjauksesta ja lainsäädännön valmistelusta. Paikallisen tason toimijoihin kuuluu lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä, johtavat viranhaltijat, sekä hallinto-oikeudet. Joissain tilanteissa lapsella on edunvalvoja, jolloin hän edustaa myös paikallista tasoa. Nämä toimijat tekevät lasta koskevia päätöksiä. Sijaishuoltopaikat kuuluvat jaottelun kolmanteen, henkilökohtaiseen tasoon. Henkilökohtaisella tasolla toimitaan vuorovaikutuksessa lapsen kanssa päivittäin. Jaettu huolto on onnistuessaan lapselle parhaimmillaan voimaannuttava ja eheyttävä kokemus. Jaettu huoltajuus haastaa myös ajoittain osapuolia ja synnyttää välillä epäselvyyttä, kiistelyäkin huoltoon osallistuvien tahojen rooleista, asiantuntemuksesta ja vastuunjaosta. (Enroos ym. 2016, 194–195.)

Nuorisokodissa lapset saavat kokemusta normaalista kodinomaisesta, omakotitalon asukkaana olemisesta ja elämisestä, naapureista ja asumisyksikön muista kontakteista ja yhteistyötahoista. Monialaisuus ja moniammatillisuus korostuu lastensuojelun sijaishuollossa ja onkin kaavioon koottuna suuri kirjava joukkoja erilaisia ammatteja ja rooleja, joilta lapset saavat oppia elämään aina rantasaunan ylläpitäjästä kyläkauppiaseen. Lapselle voi syntyä näistä arkisista vuorovaikutustilanteista ja kohtaamisista parhaimmillaan merkityksellisiä kiintymissuhteita, jopa elinikäisiä. Kaikissa suhteissa korostuu vuorovaikutus ja esimerkin näyttäminen lapsille, miten asioita hoidetaan rakentavasti erilaisten ihmisten kesken. (Bardy 2009, 123.)

Lastensuojelulaitoksessa ohjaajat tekevät jatkuvasti työssään tiimityötä, työskennellen monialaisesti (kuvio 1). Sijaishuolto yksikössä ohjaajan työt ovat monipuolisia. Työ sisältää lapsen perushoitoa, huolenpitoa, mutta myös kodinhoidollisia, ruokahuoltoon ja kiinteistöön liittyviä tehtäviä. Työn keskiössä on lapsi, mutta myös toisaalla asuvan perheen kanssa tapahtuva vuorovaikutus ja yhteistyö ovat merkityksellistä lapsen kuntoutumisen kannalta. (Helminen 2022, 81.)

Kuvio 1. Lastensuojelulaitoksen monialaisuus.

Lapsen asuessa sijaishuollon yksikössä hän pääsee osalliseksi ”suurperhe arkeen” ja yhteisön jäseneksi. Osa lapsista on aiemmin voinut asua kahdestaan toisen vanhempansa kanssa ja kokeneensa paljon yksinäisyyttä. Olosuhteiden

pakosta lapsi saa lastensuojelulaitoksessa ympärilleen paljon uusia ihmisiä, niin lapsia, kuin aikuisia. Uusi tilanne voi olla lapselle haastava. Lapsi ei voi valita, tai vaikuttaa siihen, että millaisia aikuisia ja lapsia yhteisöön kuuluu. Tilanne vaatii sopeutumista ja sulattelua erilaisten persoonien hyväksymisessä ja lähellään päästämisessä. Yhteisössä kuitenkin usein nähdään rikkautena luonteiden ja persoonien monimuotoisuus. Isoon yhteisöön hyväksytyksi tuleminen on lapsen kehitykselle ja oman arvon tunnolle positiivinen, korjaava kokemus. Sijaishuollon kaltaista instituutiota ohjaavat valtasuhteet, mikä osaltaan vaatii lapsen osallisuuden toteutumisessa organisaation rakenteita ja työkulttuuria, jossa lapsella on mahdollisuus ilmaista itseään ja tulla kuulluksi. Sijaishuollon yksikössä tapahtuvan osallisuuden kulmakiviä on luottamuksellinen ja avoin vuorovaikutus, sekä yhteisö. Yhteisössä, jossa mahdollistetaan osallisuuden kokeminen, saa nuori kokea oikeuden arvoon ja identiteettiin. Oikeuksien ohella nuoren tulee ottaa myös vastuuta yhteisön toiminnasta ja jäsenten osallisuudesta. Yhteisö on avainasemassa osallisuuden kokemisessa, sillä yksin ei voi olla osallisena. Osallisuudella ja sen vahvistamisella haetaan lapsen kiinnittymistä yhteiskuntaan, yhteisöön tai ryhmään. (Bardy 2009, 125; Moisio, 2018, 14–16.)

Osallisuus voi toteutua eri muodoissa, eri tilanteissa ja eri asteisina. Osallisuutta voi tarkastella eri näkökulmista, niin ammattilaisen, asiakkaan tai yhteisenä toimintana. Osallisuusajattelu muovautuu ymmärryksestä, jossa huomioidaan asiakkaan oma toimijuus elämäntilanteessaan kokemuksineen. Toimijuus muovautuu yksilön oman elämän rakentamisesta, joka syntyy henkilön valinnoista ja toiminnoista. Toimijuudella tarkoitetaan, että yksilön on suotava toimia eikä vai olettaa asioiden järjestyvän. Toimijuuden toivotaan aktivoivan toimintaa. Toimijuus ei ole pysyvä ominaisuus, vaan tilannekohtainen, muuntuva ja kehittyvä. Asiakas osallistuu ja vaikuttaa eri tavoin tavoitteiden asettamiseen ja arvioimiseen, sekä menetelmien sisällön kehittämiseen tavoitteidensa saavuttamiseksi. (Antikainen 2021, 408; Rämö I. yms, 2022, 280).

Osallisuusperiaate pohjaa julkisenvallan velvollisuuteen järjestää yksilölle mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua itseään koskeviin toimenpiteisiin ja sen

toimintayksikön toimintaan, jossa hän on osallisena (Kananoja yms. 2011, 49). Ohjaus on yksilöllistä ja henkilökohtaista. Onnistuneessa ohjauksessa yksilölle tulee tunne, että häntä on koskettu kokonaisvaltaisesti ja tunteiden tulee olla ohjaustilanteissa mukana. Sosiaalisissa tilanteissa ohjaukseen kuuluu oma auttamisfilosofiansa. Auttamisfilosofia on tapa ajatella ihmisen käyttäytymistä ja auttamista, sen tutkimista. Ohjausmenetelmästä saadaan rakennettua toimiva ja tavoitteisiin edistyvä, kun ohjaaja tiedostaa auttamisen tarkoituksen ja omaa joukon ideoita. (Onnismaa yms. 2004, 23).

Lapsen on erityisen tärkeä tietää, nähdä ja kuulla miten ohjaaja pitää dialogia yllä lapsen biologisiin vanhempiin tai huoltajiin, lapsen lähiverkostoon. Ajoittain on kuitenkin tilanteita, jolloin voi olla lapsen edun mukaista, ettei perheen kanssa tehdä yhteistyötä. Tällaisessa tilanteessa asiasta on tehty rajoituspäätös mahdollisesti jo valmiiksi lapsen muuttaessa sijaishuollon asumisyksikköön tai rajoitus tehdään sijoituksen aikana tilanteiden niin vaatiessa. Yhteydenpidon rajoittamisesta keskustellaan lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän kanssa. Pääsääntöisesti ohjaaja tukee lapsen vanhempia kasvatustehtävässään ja pyrkii lisäämään lapsen ja vanhempien välistä suotuisaa yhteydenpitoa. Työllä pyritään edistämään vanhemmuuden toteutumista siten, että lapsella olisi mahdollisuus päästä palaamaan omaan kotiinsa. (Helminen 2022, 75.)

Lastensuojelulaitoksessa asuva lapsi on aivan tavallinen lapsi. Sijoitukseen tulevalla lapsella on takana kuitenkin aina kiintymyssuhteen katkos, mikä on aina poikkeava elämäntapahtuma. Kiintymyssuhdekatkoksen lisäksi, taustalla voi olla monimuotoisia elämän haasteita. Lapsi muuttaa sijaishuollon laitokseen huostaanotettuna, kiireellisenä sijoituksena tai avohuollon tukitoimena. Jokaisella lapsella on taustallaan ainutlaatuinen polku, joka on johtanut lapsen muuttoon lastensuojelulaitokseen. Lapsella saattaa olla taustalla useamman vuoden kestänyt ja hänen hyvinvointiaan vaarantanut ajanjakso. Sijaishuollossa tuleekin huomioida aina tämä lapsen yksilöllinen polku, joka on johtanut lapsen muuttoon sijaishuollon asumisyksikköön. Sijaishuollon tulee vastata lapsen yksilölliseen tarpeeseen, mitä tulee perushuolenpitoon ja lapsen edunmukaisen

hyvinvoinnin toteutumiseen. Lisäksi sijaishuollossa tavoitellaan lapsen itsenäistymis- ja arjessa pärjäämisen taitojen kehittymistä, muistaen aina sijaishuollon olevan lapselle eheyttävää ja korjaavaa toimintaa. Lapsen oikeus hyvään ja turvalliseen lapsuuteen sijaishuollossa onkin paitsi hänen laillinen, niin myös hänen moraalinen oikeutensa. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 149; Saastamoinen 2022, 6)

Julkista valtaa käyttävän viranomaisen tekemä päätös sijoittaa lapsi yksin sijaishuollon asumisyksikköön rajoittaa suoraan lapsen perus- ja ihmisoikeuksia. Asumisyksikössä asuvaa lasta ei tästä syystä voida verrata esimerkiksi kasvatuksellisen rajaamisen näkökulmasta omassa kodissa asuvaan lapseen. Viranomaisen käytettyään julkista valtaa sijoittaessaan lapsi yksin kodin ulkopuolelle, on hänen velvollisuutensa varmistua, että sijaishuolto paikka vastaa lapsen tarpeisiin. Sijaishuollon toteuttamisen laatua on arvioitava kriittisesti. Sijaishuoltopaikan on pystyttävä antamaan lapselle parempi hoiva ja huolenpito, kuin mitä lapsi olisi ilman julkisen vallan väliintuloa saanut. Eriyisen tärkeää onkin, että lastensuojelulaitoksen edustaja, sekä työyhteisö tiedostaa jokaisen lasta koskevan arkisenkin päätöksen, tai rajoituksen vaikutukset lapseen. Päätösten ja rajoitusten taustalta tulee aina löytyä tiedostettuna julkisen vallankäytön alkuperäinen tarkoitus ja pyrkimys. (Lähde 2024, 33; Saastamoinen 2022, 6.)

Lapsi muuttaa nuorisokotiin pääsääntöisesti kotoa, sijaisperheestä, toisesta laitoksesta tai sairaalasta. Muuttaessaan sijoituspaikkaan lapsi kohdataan yksilönä, samalla kuitenkin kannustaen ja ohjaten liittymään lapsentahtisesti yhteisön jäseneksi. Sijoitus on lapselle aina traumaattinen kokemus ja henkilökohtainen kriisi. Anssi Lähde nostaa esiin väitöskirjassaan Pelkistettyä todellisuutta, kriisi-intervention tärkeyden lapsen ja perheen positiivisen kehityksen kannalta. Kriisi-interventiolla haetaan ratkaisuyritystä kriisin purkamiseen, vaikka sen aiheuttaakin uuden kriisin. Lähde toteaa sijoitusprosessin aiheuttavan asianosaille reaktion, joka jää luonteeltaan aina arvoitukseksi. (Lähde 2024, 221.) Kriisiytynyt ja traumainen tausta hidastaa, sekä osittain estää lapsen turvallisuuden tunteen kokemista sijaishuollossa,

vaikka asuinympäristö lastensuojelulaitoksessa olisikin turvallinen.

Traumatisoitunut lapsi kokee olonsa helposti uhatuksi. (Matikka yms. 2023, 16.)

Lapsen lähtökohdat, luonne, arvot ja asenteet vaikuttavat asettautumiseen sijaishuoltopaikkaan. Lapsen kanssa toimiessa, vuorovaikutuksessa ja häntä tukiessa, tulee muistaa, että lapsi asuu sijaishuollon asumisyksikössä usein vasten tahtoaan, ei kuitenkaan aina. Lapsi voi asua sijaishuollon asumisyksikössä kuukaudesta useampaan vuoteen. Tavoitteena on lapsen kotiinpaluu sen ollessa mahdollista. Tilannetta arvioidaan säännöllisesti yhdessä sosiaalityöntekijän, lapsen ja perheen kanssa. Sijaishuollon asumisyksikössä lapsuuttaan viettävä lapsi on aina erityisen haavoittuvassa asemassa oleva erityislapsi. Lapsella ei silloin ole mahdollisuutta varttua ja elää omassa kodissaan, vaan hän on oman kodin ulkopuolisten aikuisten avun ja tuen tarpeessa. (Saastamoinen 2022, 5.)

Sosiaalihuollon ammattihenkilön ammatillisen toiminnan päämääränä on asiakkaan hyvinvoinnin edistäminen. Sosiaalisen toimintakyvyn, yhdenvertaisuuden ja osallisuuden edistäminen, sekä syrjäytymisen ehkäiseminen. Sosiaalihuollon ammattilaisen velvollisuutena on noudattaa ja huomioida toiminnassaan mitä sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista, sekä asiakastietojen käsittelystä säädetään. (Kess 2023, 336.)

Lastensuojelulaitoksessa ohjaus toteutuu lähityönä lapsen kanssa. Työn tärkein tehtävä on luoda turvallinen arki lapselle. Työskentelyssä ohjaaja voi käyttää monipuolisesti erilaisia vuorovaikutuksen ja toimintaan perustuvia työmenetelmiä, joiden valinta perustuu aina asiakkaan tilanteeseen ja tarpeeseen. Työmenetelmä sisältää aina turvallisen ohjauksen ja tuen elementit. Olennaista on, että työskentely tapahtuu yhdessä lapsen kanssa. Lastensuojelulaitoksessa käytetään menetelmänä usein omaohjaajatyöskentelyä. Omaohjaaja edistää ja tukee lapsen kasvua ja kehitystä sekä oppimista. Omaohjaaja luo edellytyksiä lapsen ja nuoren itsenäistymiselle, itsenäiselle selviytymiselle ja hyvällä tasapainoiselle elämälle. (Helminen 2022, 86.)

Lapsi sijaishuollossa- yhteydenpidon rajoittaminen ja rajoitustoimenpiteet kirjassaan Kati Saastamoinen kiteyttää sijaishuollon perustehtäväksi ”lapsi oppii sijaishuollon aikana arvostamaan itseään ja, että lapselle mahdollistetaan sijaishuollossa kokemus tuntea olonsa turvalliseksi, hyväksytyksi ja ymmärretyksi”. (Saastamoinen, 2022, 6)

2.2 Rajoitustoimenpiteet häiriötilanteen näkökulmasta

Huostaanotettuun tai lastensuojelulaitokseen sijoitettuun lapseen on mahdollista kohdistaa rajoitustoimenpiteitä. Rajoituspäätökset kajoavat aina lapsen yksityisyyteen, henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen. (Toivonen 2017, 17). Rajoitustoimenpiteistä säädetään erikseen lastensuojelulaissa 542/2019:61-74a. Huomioitavaa on, että lapseen, joka asuu laitoksessa avohuollon tukitoimena ei voida kohdistaa rajoitustoimenpiteitä.

Lastensuojelulaitoksessa käytettäessä rajoituspäätöksiä on kyseessä tällöin julkisenvallan käyttö. Rajoituspäätösten toteuttaminen sijaishuollossa lisää usein itsessään riskiä häiriötilanteiden syntymiseen. Lapsi, johon kohdistetaan rajoitusta voi käyttäytyä arvaamattomasti ja uhkaavasti kuulleessaan rajoituksesta tai joutuessaan rajoituksen kohteeksi. Pelko tai tieto mahdollisesta tulevasta häiriötilanteesta ei voi kuitenkaan olla rajoitustoimenpiteen toteuttamisen esteenä. Tällaisia häiriötilanteisiin johtavia rajoituksia voivat olla esimerkiksi henkilötarkastus, kiinnipitäminen, aineiden tai esineiden haltuunotto, liikkumisvapauden tai yhteydenpidonrajoittaminen. (Räty 2023, 703.)

Usein lapsi reagoi voimakkaasti kuullessaan menettävänsä jotain ja alkaa mahdollisesti oireilla voimakkaasti yrittäen vahingoittaa joko itseään, tai lähellä olevia ihmisiä tai esineitä. Lastensuojelulaitoksen näkökulmasta kyseessä on tällöin uhka – ja vaaratilanne, joka voi johtaa mahdollisesti laajempaan häiriötilanteeseen. Huonosti perustellusta tai toteutetusta rajoitustoimenpiteestä voi eskaloitua tarpeettoman suuri häiriötilanne. Hätäisesti toteutettu ja huonosti perusteltu rajoitustoimenpide lisää vakavan häiriötilanteen riskiä ja voi johtaa

ylimitoitettuihin monialaisten resurssien käyttöön, joka mahdollisesti olisi ollut ehkäistävässä johdonmukaisella ja hyvin suunnitellulla toteutuksella.

Rajoituspäätöksiä käytetään usein tilanteissa, joissa lapsi ei ole toiminnallaan noudattanut laitoksen sääntöjä. Lastensuojelun keskusliiton Hanna Heinonen pitää erityisen tärkeänä, että sijaishuoltopaikka selvittää lapsen ajatuksen, miten ja miksi lapsi ei halua sitoutua arkea rytmittäviin sääntöihin.

Rajoittamispäätöksiä toimeenpantaessa, toteuttamisessa ja kirjaamisessa ensiarvoisen tärkeää on huomioida tapahtumien läpinäkyvyyden aspekti. (Hoikkala 2023, 60; Heinonen 2017.)

Rajoituspäätös ja sen toteuttaminen voi aiheuttaa lapselle tarpeetonta turvattomuuden tunnetta, mielipahaa ja vahinkoa. Huonosti toteutetulla rajoitustoimenpiteellä voi olla negatiivinen vaikutus lapsen ja ohjaajan väliseen luottamussuhteeseen, sekä hoito- ja kasvatus suunnitelman toteuttamiseen. Rajoituksista kerrottaessa lapselle, korostuu ohjaajan ohjausosaaminen. Ammattitaitoisella ohjausosaamisella voidaan pienentää riskiä häiriötilanteiden syntyyn. Rajoitustoimenpiteisiin ryhdyttäessä tulee huomioida riittävä resurssi ja oikea aikainen toiminta. Hyvin perusteltu ja toimeenpantu rajoitustoimenpide on olennainen osa laadukasta kasvatustyötä, se palvelee sekä lapsen oikeuksia ja työntekijän oikeusturvaa. (Saastamoinen 2022, 79.)

Lapselle laaditaan asiakassuunnitelmaa täydentämään sijaishuollossa toteuttavaa hoito- ja kasvatussuunnitelmaa. Hoito- ja kasvatussuunnitelmaa tulee päivittää viipymättä, jos lapseen kohdistetaan rajoituksia, tai vaikuttaa todennäköiseltä, että rajoituksia tullaan käyttämään. Hoito- ja kasvatussuunnitelman tarkoituksena on havainnollistaa asiakassuunnitelmaan kirjatut tavoitteet ja auki kirjoittaa millä toimenpiteillä sijaishuollossa vastataan lapsen tarpeisiin, jotta lapsen hyvä kohtelu turvataan. Hoito- ja kasvatussuunnitelmaan voidaan kirjata lapselle tärkeät ja mieluisat asiat, lapsen tarpeita vastaava toiminta ja menetelmät näiden toteuttamiseen. Suunnitelmaan on hyvä sisällyttää syyt, jotka saattaisivat johtaa lastensuojelulain mukaisten rajoitusten käyttöön. Suunnitelmaan voidaan kirjata myös syitä, mitä rajoituksia tulisi välttää ja miksi. Erityisen tuen tarpeista on hyvä olla myös maininta hoito-

ja kasvatussuunnitelmassa. Hoito- ja kasvatussuunnitelman laadintaan on tärkeää ottaa lapsi itse mukaan, jotta hän voi vaikuttaa suunnitelmaan. Lisäksi dialogia on hyvä käydä vanhempien ja sosiaalityöntekijän kanssa, tarvittaessa kuulla moniammatillista tiimiä. (Saastamoinen 2022, 79.)

Jos lapseen joudutaan kohdistamaan sijaishuollossa ollessaan rajoitustoimenpiteitä, tehdään rajoituspäätös kirjallisesti osapuolten oikeuksien ja oikeusturvan vuoksi. Kirjaamisveloitteen tarkoituksena on turvata lapseen kohdistettujen rajoitustoimenpiteiden käytön seuranta ja valvonta. Lasta kuullaan välittömästi rajoituspäätöksestä, mikäli se on tilanne huomioiden mahdollista. Selvitetään lapsen ymmärrys ja mielipide asiasta. Lapsi allekirjoittaa itse rajoituspäätöksen, halutessaan lapsi voi tehdä valituksen toimeenpannusta rajoituksesta sosiaalityöntekijälle ja/tai viedä asiaa eteenpäin oikeusteitse. Rajoituspäätöksestä ilmoitetaan välittömästi huoltajille, sekä lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle. Lapsen lisäksi lapsen edustajan, huoltajan, tai rajoituksen kohteeksi joutuneen henkilön on mahdollista tehdä rajoitustoimenpiteestä muutospyyntö tai valitus. Tämänkaltaisissa tilanteissa lapsi tai päätökseen tyytymätön ohjataan tekemään oikaisuvaatimus kirjallisessa muodossa sosiaalityöntekijälle, tai suoraan rajoituspäätöksessä lukevien ohjeiden mukaisesti hallinto-oikeuteen.

Sijaishuollon yksikössä lasten kanssa käydään yhteisöpalaverissa säännöllisin väliajoin läpi heidän oikeuksiaan sekä kantelu- ja muutoksenhakumahdollisuuksia. Sijaishuollossa käydään lasten kanssa yhdessä läpi hyvää kohtelua koskeva suunnitelma ja omavalvontasuunnitelma. Suunnitelmat on kaikkien saatavilla helposti yksiköstä sille varatulta paikalta. Suunnitelmat sisältää tarvittavat tiedot ja yhteystiedot kantelun tekemiseen. Sijaishuoltopaikan aikuiset auttavat lasta kantelun tekemisessä, lapsen niin toivoessa. Kaikilla lapsilla on puhelimessaan oman sosiaalityöntekijän numero ja he tietävät oikeutensa olla häneen aina halutessaan yhteydessä. Lapset tietävät, että laitoksen johtajalle ja myös sosiaalityöntekijälle voi ilmoittaa, jos lapsi kokee tulleensa kohdelluksi huonosti. (Tasalapa)

Sosiaalihuollon asiakasta koskee laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista 812/2000. Lain tarkoitus on edistää asiakaslähtöisyyttä ja asiakassuhteen luottamuksellisuutta, sekä asiakkaan oikeuttaa hyvään palveluun ja kohteluun sosiaalihuollossa.

Lastensuojelulaki edellyttää, että sijaishuoltoyksiköt pyrkivät välttämään tai vähentämään rajoituspäätöksiä sekä suhteellisuusperiaatteen mukaisesti arvioimaan tarkoin niiden intensiteettiä. Puheeksi otto lasten kanssa ennakoitusti on tärkeässä asemassa lasten kanssa työskentelyssä. Lapsen tiedostaessa toimintatavat mahdollisissa konflikti- ja häiriötilanteissa lisääntyy luottamussuhteen rakentuminen aikuisiin ja osaltaan turvaa sijaishuollon jatkuvuutta. (Räty 2023, 800)

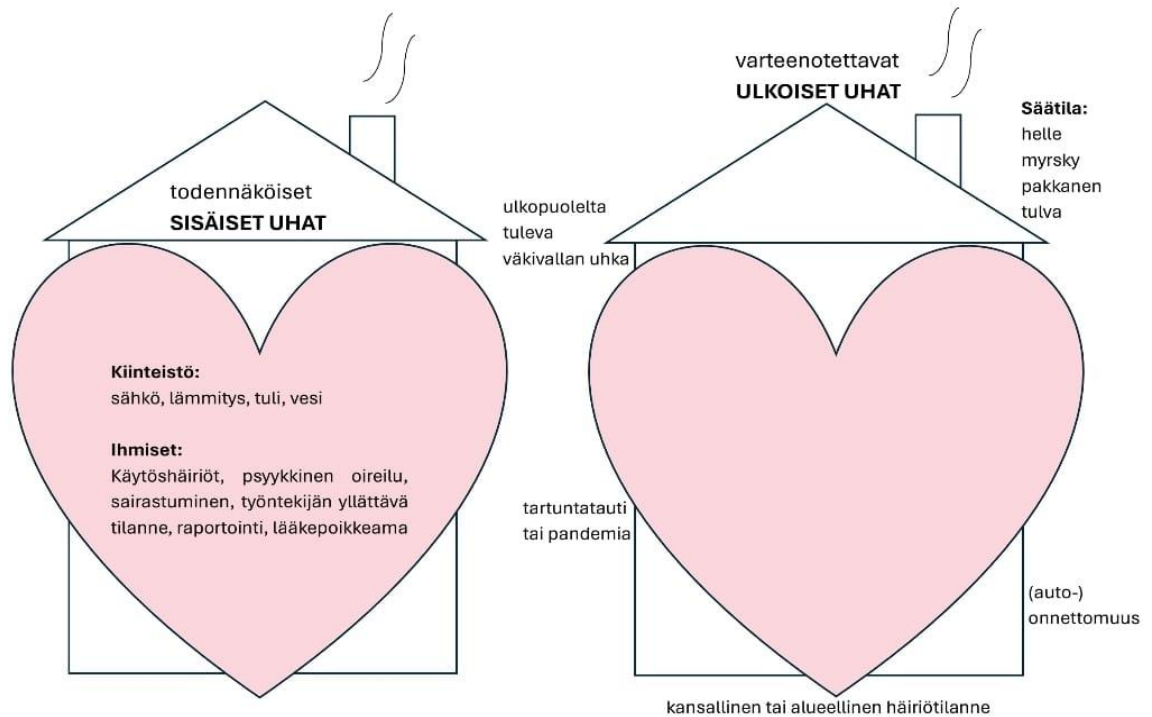
3 Jatkuvuudenhallinta lastensuojelulaitoksessa

Hyvinvointiyhteiskunnan toiminta perustuu siihen, että erilaisissa häiriötilanteissa jokainen hallinnonala suoriutuisi tehtävästään mahdollisimman omin voimin. Erillistä varajärjestelmää ei ole, vaan häiriötilanteessa palveluiden tuottajien toiminta tiivistyy ydintehtävän – ja toimijoiden ympärille. Yhteiskunnan turvallisuusstrategia 2017 on valtioneuvoston periaatepäätös. Periaatepäätös kuvaa kokonaisturvallisuuden yhteistoimintamallin peruseriaatteet. Strategia ohjaa eri hallinnon aloja varautumisessa (Rikander 2021, 7: Turvallisuuskomitea)

Kriisi- ja häiriötilanteet lisäävät ihmisten eriarvoisuutta, koska yhteiskunnan jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa ja vähempiosaiset ihmiset selviävät niistä heikoiten. Häiriötilanteet kysyvät sosiaalityön asiantuntemusta, jonka tehtävänä on varmistaa, että apua tarvitsevat ihmiset eivät jää avun ulkopuolelle ja eniten tarvitsevat saavat apua. Suomessa viranomaisilla on lakisääteinen velvollisuus varautua hoitamaan tehtävänsä kaikissa yhteiskunnan turvallisuustilanteissa. Palveluiden ja työtehtävien hoitamiseen normaalista poikkeavissa tilanteissa varaudutaan valmiussuunnitelman avulla. Sosiaalihuollon eri tasoilla tulee olla perustiedot varautumisesta, sekä ymmärrys ja kyky muuttaa ja sopeuttaa toimintaansa joustavasti kriisitilanteen vaatimusten mukaan. (Kananoja yms. 2017, 337.)

3.1 Häiriötilanteet lastensuojelulaitoksessa

Häiriötilanteet lastensuojelulaitoksessa voivat olla monimuotoisia ja moniulotteisia (kuvio 2). Häiriötilanteet voivat olla yksikkökohtaisia tai laajempaa aluetta koskevia. Häiriötilanteet voidaan jakaa karkeasti sijaishuoltoyksikön ulkopuolelta tuleviin tai asuinyksikön sisältä syntyviin häiriötilanteisiin.

Kuvio 2. Lastensuojelulaitoksen mahdollisia uhkia.

Sisäiset häiriötilanteet voivat alkaa kiinteistöstä johtuvista vikatiloista tai kiinteistöön kohdistuvista ulkopuolisista tekijöistä. Lastensuojelulaitoksessa sisäinen häiriötilanne voi syntyä myös ihmisen toiminnan seurauksena suunnitellusti tai tahattomasti. Tahaton häiriötilanne voi olla esimerkiksi lämmitysjärjestelmän pettäminen. Suunniteltu häiriötilanne voi olla puolestaan seurausta tilanteesta, jossa lapsi hakee jännitystä ja syyttää vuodevaatteet tuleen. Kuvailun kaltainen suunniteltu tilanne on noussut alkuvuodesta muutamastikin esiin mediassa.

Häiriötilanteet sijaishuoltotyössä ovat jännitteisiä ja tilanteissa syntyy ristiriitoja asianosaisten oikeuksien näkökulmasta. Työntekijällä on velvollisuus puuttua lapsen uhkaavaan ja tuhoisaan käyttäytymiseen lasta kiinnipitämällä, jotta lapsen edun toteutuminen turvataan. Samaan aikaan työntekijällä on kuitenkin oikeus myös turvalliseen ja väkivallattomaan työympäristöön, mutta usein kiinnipitäminen hetkellisesti synnyttää väkivaltilanteen, jossa lapsen lisäksi työntekijä voi loukkaantua. (Hoikkala 2017, 32.)

Tyypillinen häiriötilanne lastensuojelulaitoksen arjessa voi syntyä myös häiriökäyttäytymisestä, johon voi liittyä lisäksi uhkaavaa käyttäytymistä, sekä väkivaltaa. Häiriökäyttäytyminen voi kohdistua lapseen itseensä, lähellä oleviin esineisiin, kiinteistöön, ohjaajiin tai toisiin lapsiin. Häiriökäyttäytyminen voi ilmetä myös puhelimen välityksellä kiusaamisena, uhkailuna tai maalittamisena. Tilanne vaatii ohjaajan väliintulon ja asian selvittelyn. Häiriökäyttäytymisen taustalla voi piillä lapsen psyykkinen oireilu, jolloin psyykkinen oireilu voi eskaloitua häiriötilanteeksi. Häiriötilanne ilmenee arjessa tällöin lapsen vetäytymisenä, itsetuhoisena käytöksenä tai karkaamisena laitoksen alueelta.

Luvatta poistuminen laitoksen alueelta on aina toimintaympäristölle häiriötilanne. Rajoituspäätökset ja lapsen poistuminen luvatta laitoksen alueelta linkittyvät vahvasti toisiinsa. Rajoituspäätöksen kohteeksi osoitettu lapsi saattaa reagoida tilanteeseen voimakkaasti ja pyrkii järjestämään itsensä pois laitoksesta. Luvattomaan poistumiseen laitoksen alueelta ajaa usein lapsen kokemus tilanteesta tunteineen. Rajoituspäätökset voivat vahvistaa lapsen ajatusta jo muutenkin laitoksen liian tiukoista säännöistä ja näin ollen lapsi kokee voivansa paremmin muualla, jossa valvontaa ei ole. Lastensuojelun sijaishuollosta kadonnut lapsi ei välttämättä halua palata karkumatkaltaan takaisin laitokseen, sillä pelkää sen johtavan rajoituspäätökseen. Vapaus ja seikkailut houkuttavat lapsia ja siihen perustuen lapsi voi tehdä ratkaisunsa luvattomasta poistumisesta laitoksen alueelta tai puolestaan ratkaisunsa jättää palautumatta sovittuna aikana. Lastensuojelun kehittämissyhteisö Pesäpuun Hatkassa 2022–2024 hankkeen tuloksissa selvisi, että lasten syyt poistua luvatta laitoksesta ovat moninaisia. Kysymykseen syistä karkaamiselle oli vastannut 325 lastensuojelun sijaishuollossa asuvaa tai asunutta tutkimuksen hetkellä 13–29-vuotiasta osallistujaa. Kyselyn vastauksista ilmeni, että 57 % oli ilmoittanut syyksi vapauden kaipuun. Vastaaajista 54 % oli ilmoittanut syyksi halun tavata ystäviä, 43 % vastannut, ettei halua asua laitoksessa, 41 % kertonut haluavansa saada päihteitä. Samoin 41 % vastaaajista oli ilmoittanut syyksi lastensuojelulaitoksen liian tiukat säännöt. (Haapala M, ym. 2023, 26, 99, 182.)

Organisaation yksiköissä on käytössä työturvallisuuslain 738/2002:27 edellyttämä yksikkö kohtainen menettelytapaohje väkivalta- ja uhkatilanteiden varalle. Työskentelyn lasten sijaishuollon ympärivuorokautisesti palvelevassa yksikössä katsotaan sisältävän ilmeisen väkivallan uhan. Laitoksen johtajan ja ohjaajien tulee muistaa toiminnassaan, ettei auktoriteettiasemaa voi korostaa käskyttämiseen perustuvalla kasvatustavalla. Tämänkaltaisen kasvatustavan voi lisätä väkivalta- ja uhkatilanteiden syntymistä. Lasten tahallinen provosointi, voi johtaa myös tarpeettomiin rajoitustoimenpiteisiin. Tämänkaltaiset kasvatustavat eivät ole hyväksyttävissä. (Räty 2023, 719.)

Menettelytapaohjeessa kiinnitetään huomiota uhkaavien tilanteiden hallintaan ja toimintatapoihin, joilla väkivaltatilanteen vaikutus työntekijöiden turvallisuuteen voidaan torjua tai rajoittaa. Väkivalta- ja uhkatilanne ohjeistus on erillisen jo olemassa olevan menettelytapaohjeen vuoksi rajattu valmiussuunnitelman ulkopuolelle. Laatimassani valmiussuunnitelmassa on tästä teemasta pelkästään maininta, että tämänkaltaisissa tilanteissa tulee toimintaohje katsoa suoraan menettelytapaohjeesta.

Toisinaan häiriötilanne toimintaympäristössä voi syntyä työntekijän henkilökohtaisista syistä tai tapahtumista johtuen. Lisäksi työyhteisöön ja laitoksen lapsiin vaikuttavat tartuttavat sairaudet, loukkaantumiset ja onnettomuudet. Tämänkaltaiset yllättävät tilanteet kysyvät varautumista ja valmiutta muuttaa arkea ja saada sijaisia laadukkaana palvelun jatkumiseksi. Häiriötilanteiden estämiseksi ensiarvoisen tärkeää on huolehtia sujuvasta raportoinnista ja selkeästä viestinnästä koskien arjen toimintoja ja kiinteistöhuoltoa. Ulkoapäin tuleva häiriötilanne voi aiheutua planetaarisista tekijöistä; luonnosta ja sääolosuhteista. Myrskyn seurauksena voi asumisyksikkö menettää sähköt, jolloin tilanne kysyy valmiussuunnitelmaa ja reagointia häiriötilanteen pituus huomioiden. Helle tai kova pakkanen voi aiheuttaa kiinteistön sisälämpöön häiriötilan. Yksikön arjessa huomioidaan myös ulkoapäin tuleva väkivallan uhka. Uhka voi kohdistua aikuisiin tai lapsiin. Tekijä voi kuulua yksikössä asuvan lapsen lähiverkoston. Valmiussuunnitelma pyrkii ohjeistamaan toimintaa ja vastaamaan tämänkin kaltaiseen

häiriötilanteeseen. Valmiussuunnitelmassa huomioidaan myös alueellisena uhkana seudun ydinvoimala, sekä sotilaallisen hyökkäyksen mahdollisuus. Sijaishuollon arjen toimintoihin kuuluu autolla liikkuminen päivittäin. Tieliikenne onnettomuudet ja mahdollinen auton rikkoutuminen aiheuttaa selkeän häiriön arjen toimintoihin. (Raitakari ym. 2023, 11–12, 18; Turvallisuuskomitea.)

3.2 Valmiussuunnittelu ja varautuminen nuorisokodissa

Valmiussuunnittelulla tavoitellaan häiriöiden ennakointia ja ensitiedon saamista viiveettä, häiriötilanteiden sujuvaa hoitamista ja kykyä palata normaalitilanteeseen mahdollisimman nopeasti. Varautuminen tulisi nähdä prosessina, jossa varautumissuunnitelma ei ole prosessin päätepiste vaan toimeenpanon alku. Henkilökunnan koulutus, valmiusharjoitukset ja monialainen työskentely on keskeinen osa prosessia. Yksityisellä sektorilla varautumisen käsitteenä käytetään jatkuvuudenhallintaa. Jatkuvuudenhallinnalla tarkoitetaan toimenpiteitä, joilla organisaatio hallitsee toimintaansa ennalta suunnitelluilla ja toteutetuilla järjestelyillä ja johtamismalleilla. Palvelujen ja niiden tukitoimien kuten esimerkiksi ruokahuollon ja IT-toimintojen jatkuvuudesta häiriötilanteissa tulee palveluntarjoajana huolehtia sopimuksin ja jatkuvan yhteistyön avulla. Varautuminen suomessa on pääsääntöisesti samanlaista kaikkialla, mutta organisaation sijainnin erityispiirteitä tulee huomioida valmiussuunnitelmaan. Erityisherkkiä alueita on esimerkiksi evakuoinnin suhteen kunnat, jotka sijaitsevat tulvariskialueilla tai erityishaasteita tulee sijainnista ydinvoimalan läheisyydessä, tai joissain tapauksissa maantieteellisen sijainnin erityispiirteet. (Kananoja yms. 2017, 339.)

Matikka ja Hipp ovat julkaisseet 2023 kirjan Traumainformoitu työote. Kirjassa kuvataan valmiutta mielenkiintoisesti yksilön henkilökohtaisten valmiuksien näkökulmasta. Sijaishuoltoyksikön kaltaisessa toimintaympäristössä onkin palveluyksikön fyysisten puitteiden lisäksi tärkeä huomioida yksilön, niin lasten, että aikuisten henkilökohtaisten valmiuksien vaikutus häiriötilanteisiin ja niissä

toimimiseen. Kirjassa esitellään kuvio valmiuskehästä, yhdistäen se ajatukseen ihmisen henkilökohtaisesta sietoikkunasta. Kerätessäni aineistoa valmiussuunnitelmaa varten ja haastatellessani turvallisuusvastaavaa, nosti myös haastateltava esiin häiriötilanteessa toimivan ohjaajan henkilökohtaisten valmiuksien merkityksen suhteessa ongelmanratkaisuun, palvelujen jatkumiseen, sekä jopa selviytymiseen. (Matikka yms. 2023, 97.)

Lastensuojelulaitoksen varautumisessa tulee materiaalisen varautumisen ja arjen toimintoja ylläpitävien asioiden lisäksi huomioida lasten yksiköllisiä valmiuksia kohdata häiriötilanteita. Lapsen valmius reagoida ja suoriutua häiriötilanteessa on aina yksilöllinen. Reaktioon vaikuttaa häiriötilanteen laajuus ja luonne, sekä lapsen traumatausta ja valmiudet kohdata häiriötilanteita. Yksilön käyttäytymistä häiriötilanteessa on vaikea ennalta tietää, mutta asian tiedostaminen ennakoivasti työntekijöiden koulutuksissa on ensiarvoisen tärkeää. Odottamattomissa tilanteissa yksilön toimintamotivaatio muuttuu, mikä osaltaan vaikuttaa moraalinormeihin. Muuttunut tilanne haastaa osallisten käyttäytymistä ja yksilöille normaalit toimintatavat voivat muuttua. Muuttuvat tilanteet kysyvät kaikilta tilanteessa olevilta vastuunkantoa, toimintakykyä, kommunikaatiota ja yhteisöllistä organisoitumista. Lastensuojelulaitoksissa asuu paljon lapsia, joilla on neuropsykiatrisia haasteita, sekä osalla esiintyy autismikirjoa. Erityispiirteisten ja -herkkien lasten suoriutumista häiriötilanteesta tulee tukea ja huomioida intensiivisesti. Häiriötilanteen luonteesta ja laajuudesta riippuen tulee aina arvioida lapsen, sekä työntekijän psykososiaalisen tuen tarvetta. (Leppävuori ym. 2009, 153; Kekkonen ym. 2022, 215).

Palveluntuottajan tulee tunnistaa kriittiset ydintoiminnot ja tukipalvelut toiminnassa, jotta sijaishuollon laitospalveluiden toteuttamisen kannalta tärkeimmät tehtävät kyetään hoitamaan ja joiden toiminnan jatkuvuus tulee varmistaa myös kaikissa tilanteissa ilman, että toimintaa joudutaan keskeyttämään. Tämän kehittämistyön tuotoksensa syntyi tilaajalle valmiussuunnitelma, joka rakentui turvallisuusvastaavan haastattelun pohjalta,

käyttäen hyväksi Benchmarking -menetelmää, sekä projektipäällikön ja projektiryhmän kokemusperäistä tietoa hyödyntäen.

Varautuminen on toimintaa, jolla varmistetaan tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen kaikissa tilanteissa. Valmiuslaki 1552/2011 ohjaa varautumista eri toimintaympäristöissä ja osa-alueilla. Valmiuslaki velvoittaa viranomaisia varautumaan myös normaaliolojen häiriötilanteisiin. Valmiuslain säädöksillä turvataan yhteiskunnan toiminta poikkeusoloissa. Lähes kaikki yhteiskunnan kriisitilanteet koskettavat sosiaalihuollon palveluita ja sosiaalityötä. Sosiaalihuoltolakiin on kirjattu varautumisen kannalta keskeisiä tehtäviä, esimerkiksi yksilöiden tuen tarpeisiin vastaaminen äkillisissä kriisitilanteissa. Kriisitilanteissa kasvavat tyypillisesti taloudellisen tuen, ohjauksen ja neuvonnan tarve. Kriisitilanteet nostavat myös lastensuojelun kysyntää johtuen esimerkiksi evakuoitintilanteissa, joissa perheet saattavat joutua erilleen. (Kananoja yms. 2017, 338.)

Organisaation työntekijöillä on oikeus ja velvollisuus osallistua turvallisuuskoulutukseen, joita järjestetään kolme kertaa vuodessa. Turvallisuuskoulutus on jaettu kolmeen osa-alueeseen: sijaishuoltoyksikön sisäinen turvallisuus, ulkoinen turvallisuus, sekä paloturvallisuus. Turvallisuuskoulutukset sisältävät myös opetusta väkivallan hallinnasta ja kohtaamisesta, sekä häiriötekijöiden ilmoittamiskäytännöistä. Koulutuksilla puolestaan varaudutaan ennaltaehkäisevässä mielessä estämään häiriötilanteiden syntymistä, sekä häiriötilanteissa toimimista. Varautumisen tärkeä osa on työntekijän perehdytys liittyen sijaishuoltoyksikön turvallisuusasioihin ja toimintatapoihin. Turvallisuuskoulutukset sisältävät myös ensiapuakoulutusta, sekä lääkehoitokoulutusta. Lastensuojelulaitoksen kaltaisessa toimintaympäristössä korostuu turvallisuusjohtaminen ja turvallisuuskulttuuri. Turvallisuuskulttuuri syntyy työyhteisön jäsenten sitoutumisesta ja toimintatavoista suhteessa työpaikan turvallisuusjohtamiseen. Turvallisuuskulttuuri voidaan luonnehtia kyvyksi ja tahdoksi ymmärtää turvallisuutta. (Tasalapa: Rikander, 2021, 6.)

Varautumista on hyvä huomioida sijaishuollon asumisyksikössä myös yleisen kotivara suosituksen mukaan. 72 tuntia on viranomaisten ja järjestöjen yhteistyössä laatima varautumissuositus kotitalouksille tilanteisiin, joissa yhteiskunnan tarjoamat palvelut häiriintyvät tai keskeytyvät. 72 tuntia varautumisessa tulee huomioida riittävä ravinto ja lääkitys jokaiselle asumisyksikössä olevalle erityistarpeet huomioiden. (Pelastustoimi 2024)

Kuten sivulla 13 esittelin kuvion 1 monialaisuudesta, muodostuu lukijalle kuva miten laajasta ja moniulotteisesta verkostosta yhteistyökumppaneineen on kyse lastensuojelun sijaishuollon laitosasumisessa. Sijaishuoltoyksikön arkea koskettaa oman varautumisen lisäksi, näiden kaikkien sidosryhmien varautuminen ja heidän suunnitelmansa valmiudesta palveluiden jatkuvuuden takaamiseksi. Varautumisen näkökulmasta suositellaan mahdollisimman kykenevää omavaraistaloutta ja mahdollisimman vähän riippuvuuksia aiheuttavia yhteistyötahoja elintärkeitä toimintoja ajatellen. (Rikander 2021, 7).

Organisaation omavalvontasuunnitelma sisältää varautumiseen liittyviä toimintatapoja ja suuntaviivoja, lisäksi hyvää kohtelua koskeva suunnitelma tukee osaltaan aihetta, sekä käytössä olevat lääkehoitosuunnitelma ja turvallisuussuunnitelma. Organisaatiolla on myös käytössä erillinen menettelytapaohje väkivalta- ja uhkatilanteiden varalle, sekä epäasiallisen käyttäytymisen menettelytapaohje. Näiden olemassa olevien suunnitelmien tueksi on nyt laadittu valmiussuunnitelma yksikön toiminnan jatkuvuuden varmistamisesta kaikissa tilanteissa.

4 Kehittämiprojektin tarkoitus ja tavoitteet

Kehittämistehtävän tarkoituksenmukaisuutta tarkastellaan sekä suunnitteluvaiheessa, että arvioitaessa toteutumista ja sen vaikutuksia. Tavoite voidaan jakaa kahteen osaan; kehitystavoite eli tutkimustavoite ja välitön tavoite. Tutkimustavoite on opinnäytetyön pitkän ajan päämäärä, jolla kuvataan sitä, minkä laajemman ongelmakokonaisuuden ratkaisuun opinnäytetyöllä pyritään vaikuttamaan. Välittömällä tavoitteella eli opinnäytetyön tarkoituksella pyritään muutokseen koko opinnäytetyön tekemisen aikana. (Silfverberg 2007, 154).

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli luoda valmiussuunnitelma yksityiselle organisaatiolle, joka tuottaa lastensuojelun sijaishuollon perustason laitospalveluita. Organisaatiolla on kolme sijaishuollon yksikköä. Valmiussuunnitelma rakentui nuorisokodin toimintaympäristöön, mutta suunnitelman rakenteellista pohjaa on tarkoitus hyödyntää kaikissa organisaation yksiköissä. Lastenkoti ja sijaiskoti päivittävät valmiussuunnitelman vastaamaan omia tarpeitaan. Valmiussuunnitelma on aiheena erittäin ajankohtainen, sille on selkeä kysyntä ja koen sen tärkeäksi työvälineeksi myös työntekijöille. Valmiussuunnitelma lisää osaltaan turvantunnetta ja pitää palvelujen tason laadukkaana, sekä edistää palveluiden jatkuvuutta kaikissa tilanteissa. Valmiussuunnitelman tarkoitus on myös lisätä työntekijöiden tietoisuutta toimintatavoista, joita harvemmin työntoimintaympäristössä kohtaa, sekä selkeyttää ja nopeuttaa työntekoa häiriötilanteissa. Opinnäytetyön kehittämistehtävänä toimii: *Millaisella valmiussuunnitelmalla vastataan lastensuojelulaitoksen tarpeeseen käytännön arjessa? Miten toimintaympäristö ja asiakasryhmä vaikuttavat valmiussuunnitteluun?*

Tämän kehittämistehtävän tuotoksensa syntyy tilaajalle valmiussuunnitelma. Valmiussuunnitelma rakentui turvallisuusvastaavan haastattelun pohjalta, sekä kokemusperäistä tietoa hyödyntäen. Aineistonkeruumuotona käytettiin lisäksi Benchmarking -menetelmää. Opinnäytetyön raportti on julkinen,

valmiussuunnitelma tuotoksena löytyy tämän opinnäytetyön liitteet -osiosta pienoiskoossa.

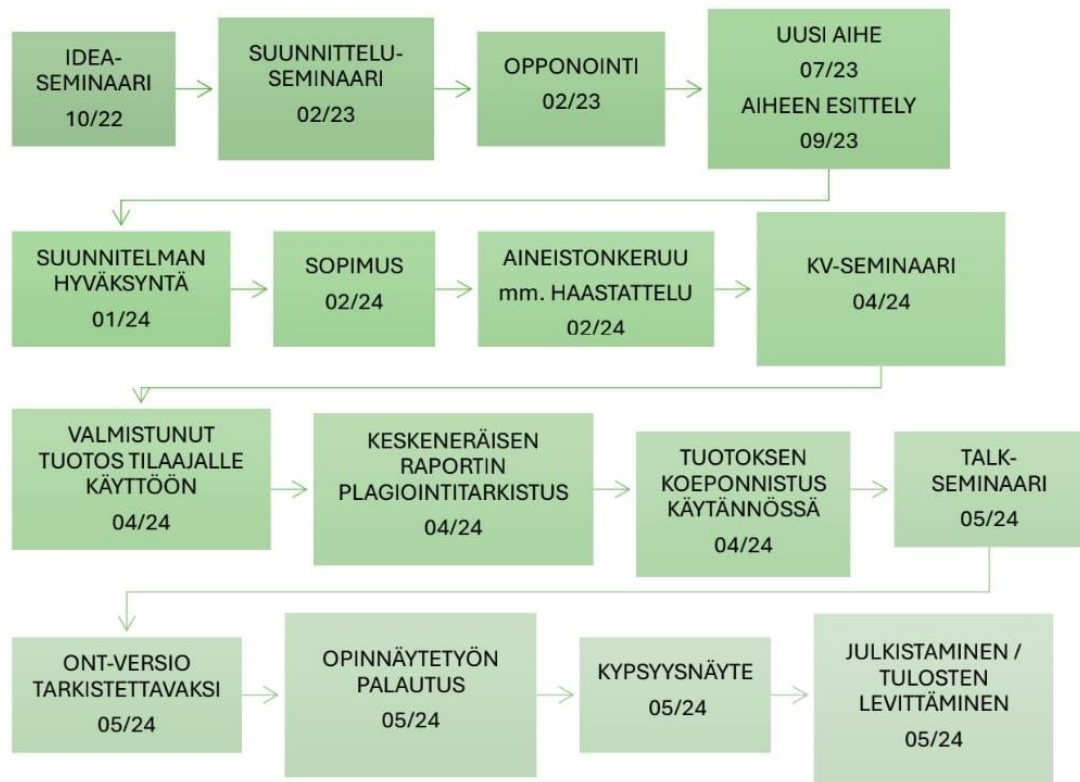
Kehittämistyön projektiorganisaatio muotoutuu organisaation toimitusjohtajasta, toiminnanjohtajasta ja jokaisen kolmen yksikön johtajasta. Lisäksi projektiorganisaatioon kuuluu työelämän mentorini, joka toimii vastaavana kasvattajana nuorisokodin asumisyksikössä, sekä turvallisuusvastaavana. Toimin itse yhden yksikön vastuuhenkilönä ja tässä kehittämishankkeessa projektipäällikkönä. Valmiussuunnitelmaa koskevassa aineistonkeruussa työelämän mentorini on ollut arvokas elementti ja tiedonlähde. Haastateltavalla on pohjalla 25 vuotinen ura samasta sijaishuollon yksiköstä, itselläni vuosia löytyy kymmenen vuotta vähemmän. Moni esille noussut kysymys valmiussuunnitelma koskien ja ohjeistuksen toimintatapa, pohjaakin tutkitun tiedon lisäksi käytännönkokemustietoon.

Projektiorganisaatio kokoontui eri kokoonpanoilla vähintään kerran kuukaudessa lähitapaamisen merkeissä valmiussuunnitelma asioihin liittyen ja lisäksi viestintä oli hyvin aktiivista. Projektiorganisaatioryhmässä keskustelimme ja kartoitimme asumisyksikköihin kohdistuvista riskeistä. Riskien arvioinnissa todetut turvallisuusongelmat käsitellään ensin työyksiköissä. Riskien arviointi on jatkuva prosessi. Mahdollisia riskitekijöitä käydään läpi säännöllisesti yksikön työyhteisön palaverissa, sekä koulutuspäivissä. Mikäli riskien arvioinnissa todetaan toimenpiteitä vaativia turvallisuusriskejä, laaditaan niiden korjaustoimenpiteistä aikataulu ja nimetään vastuuhenkilöt hoitamaan tehtävä niin, että riski saadaan mitätöityä tai mahdollisimman pieneksi suuruudeltaan kuin mahdollista. (Tasalapa)

5 Kehittämiprojektin tulokset

Perusteellinen pohjatyö ja suunnittelu auttavat laatimaan opinnäytetyölle realistisen ja konkreettisen suunnitelman. Suunnitelma toimii lähtökohtana erilaisten lupien hakemiseen, mahdollisen rahoituksen hakemiseen sekä opinnäytetyön kehittämistyön johtamiselle. Suunnitelmaa ei pidä noudattaa orjallisesti, sillä aina on olemassa mahdollisuus odottamattomiin muutoksiin kehittämistyön toimintaympäristössä. Opinnäytetyöstä on luotava oppiva prosessi (kuvio 3), jolloin suunnitelmia on muutettava tilanteen niin vaatiessa. Suunnitelmaa voidaan muuttaa, jos toteutuksen aikana huomataan, ettei alkuperäinen suunnitelma johdakaan tavoitteiden täyttymiseen. Suunnitelman luonne määräytyy varsin pitkälle opinnäytetyön kehittämistehtävän luonteen mukaan, sen laatiminen on hallitun työskentelyn kannalta tärkeä vaihe. Suunnitelman tekemien aloitetaan heti, kun opinnäytetyön rajauksesta on sovittu. Suunnittelun aikana määritetään opinnäytetyön tavoite ja tarkoitus sisältöineen. Opinnäytetyön suunnitelmaan voi kuulua monia työvaiheita kuten taustaselvityksiä, teknistä suunnittelua, organisaatiotarkastelua sekä kustannuslaskentaa ja rahoitussuunnitelmaa. (Rissanen 2002, 54–57; Silfverberg 2007, 40.)

5.1 Aineistonkeruun menetelmät ja toteutus

Kuvio 3. Opinnäytetyön prosessi.

Vastaanotin alustavan tiedoksiannon koskien valmiussuunnitelmien laatimista yksityisille sosiaalialan palveluntarjoajille sähköpostitse 21.7.2023. Sähköpostin lähettäjänä toimi Helsingin kaupungin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala. Organisaatiolla oli elokuussa 2023 oma palaveri, jossa käsitelimme saapunutta sähköpostia ja kerroin tekeväni opinnäytetyön aiheesta ja samalla laativani valmiussuunnitelman kehittämistyönä.

Tässä kehittämistyössä hyödynsin Benchmarking menetelmää, joka viittaa prosessissa käytettävään työmenetelmään. Menetelmän käyttö voi kohdistua tuotteeseen, palveluun tai informaationkäsittelyyn. Benchmarking prosessi tavoitteena on valitun organisaation suorituskyvyn kehittäminen. (Tuominen 2021, 118)

Etsiessäni Theseuksesta vastaavanlaisia opinnäytetöitä, käytin edellä mainittua menetelmää hyödykseni rakentaessani tuotoksen sisällysluettelon rakennetta. Benchmarking-menetelmästä käytetään myös rinnakkaiskäsitteitä esikuva-analyysi tai vertaileva analyysi. Menetelmän perusideana on toisilta oppiminen ja oman toiminnan kyseenalaistaminen. Menetelmää hyödyntäen vertaillaan omaa toimintaa toisten vastaavanlaiseen toimintaan, usein parhaaseen vastaavan käytäntöön. (Salonen yms. 2013, 64). Wikipediassa, hakusanalla: Benchmarking todetaan, että vertailua voidaan tehdä eri tavoilla. Yritysvierailulla tai etsimällä tietoa internetistä; uutisista, yritysten kotisivuilta, patenttisivustoilta tai erilaisen järjestöjen kotisivuilta. Omassa kehittämistyössäni etsin vastaavien opinnäytetöiden lisäksi tietoa hakemalla internetistä löytyviä eri alojenkin vastaavanlaisia valmiussuunnitelmia, joiden malleja hyödynsin menetelmälle ominaisella tavalla tehdessäni lopputuotosta eli lastensuojelun sijaishuollon asumisyksikölle valmiussuunnitelmaa toiminnan jatkuvuudesta häiriötilanteissa. Benchmarking prosessissa määritellään ensin tarve ja valitaan kehittämiskohde. Kehittämiskohteelle etsitään esikuva eli vertailukohde ja opetellaan, miten esikuva toimii ja vaihdetaan kokemuksia. Seuraavassa vaiheessa analysoidaan toiminnan eroja ja asetetaan tuotokselle tavoitteet. Lopuksi sovelletaan opittuja asioita, toteuta muutoksia ja arvioi uutta toimintaa. (Vuorinen yms. 2023,189).

Elokuussa 2023 olin sähköpostitse yhteydessä Helsingin kaupungin valmiuspäällikköön ja vaihdoin valmiussuunnitelman mallista ajatuksia. Valmiuspäällikkö opasti minua osallistumaan marraskuussa toteuttaviin webinaareihin/työpajoihin joissa valmiussuunnittelusta saadaan lisää infoa kaikkien palveluntuottajien kesken yhteisesti. Tänäpäin, nyt puolivuotta jälkeempäin tästä käydystä sähköpostikeskustelusta kirjoittaessani tätä opinnäytetyön raporttia ja auki kirjoittaessa tiedon keruun vaiheita, totean, että webinaareista, eikä työpajoista ole edelleenkään kuulunut mitään. Oletan työpajojen siirtyvän tämän kehittämistyön valmistumisen jälkeiseen aikaan. Olen tyytyväinen, että pääsin osallistumaan Satakunnan hyvinvointialueen valmiuspäällikön pitämään luento, jotta sain ajankohtaista tietoa ja ohjeita sieltä, liittyen yleisellä tasolla valmiussuunnitelman laadintaan.

Kehittämistyön aihe muuttui opinnäytetyönsuunnitelman esittämisen jälkeen, mutta koen tämän nykyisen aiheen ajankohtaisemmaksi ja tilaajalla oli selkeä tarve valmiussuunnitelmalle. Edeltävä aiheeni koski ohjausosaamista erityisnuorten parissa. Koen saaneeni edellä mainitusta aiheesta paljon hyötyä nykyiseen kehittämistehtävään, sillä ohjausosaamisen huomioiminen häiriötilanteissa on merkittävässä roolissa lastensuojelulaitoksen kaltaisessa toimintaympäristössä. Nykyinen aihe valmiussuunnitelmasta täsmentyi heinäkuussa 2023. Hyvinvointialueet ovat enenevässä määrin alkaneet vaatia ostamiltaan yksityisiltä palveluntuottajilta valmiussuunnitelman olemassaoloa. Elokuussa 2023 Helsingin kaupungin sosiaali-, terveys- ja pelastustoimiala lähetti tiedoksiannon sähköpostitse, että edellyttävät jatkossa yksityisiltä palveluntuottajia jakamaan heille organisaation oman suunnitelman valmiudesta ja jatkuvuudenhallinnasta kaikissa tilanteissa. Helsingin kaupungin tiedoksianto sai samana kuuna seurakseen myös tiedoksiannon sopimuskumppaneille Pirkanmaan hyvinvointialueelta. Pirkanmaan hyvinvointialue lähetti toimintaohjeen sosiaali- ja terveydenhuollon yksityisessä palvelutuotannossa tapahtuneista häiriötilanteista ilmoittamiseen.

Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli luoda valmiussuunnitelma yksityiselle organisaatiolle, joka tuottaa lastensuojelun sijaishuollon laitospalveluita. Valmiussuunnitelma on kohdistettu asumisyksikön käytännön arkea sujuvoittamaan, jotta häiriötilanteessa palveluiden jatkuvuus turvataan arjen toimintojen mahdollisimman häiriöttömällä jatkumisella. Valmiussuunnitelman tarkoitus on myös lisätä työntekijöiden tietoisuutta toimintatavoista, joita harvemmin työtoimintaympäristössä kohdataan, sekä selkeyttää ja nopeuttaa työntekoa häiriötilanteissa.

Aineiston keruussa tässä opinnäytetyössä lähdin tiedonhaun jälkeen liikkeelle Benchmarking-menetelmästä. Benchmarking-menetelmän lisäksi päätin aineiston avartamiseksi suorittaa sähköpostihaastattelun helmikuussa 2024. Haastattelun, sekä Benchmarking menetelmän lisäksi projektiorganisaation palaverit ja organisaation järjestämät koulutuspäivät ovat toimineet aineistolähtöisesti tässä tiedonkeruun välineenä. Hyödynsin

valmiussuunnittelussa lisäksi projektiorganisaation kesken käytyjä riskikartoitusaiheisia keskusteluita. Keskustelut pohjasivat projektiorganisaation osallisten vahvaan käytännön kokemukseen, sekä tieto taitoon toimintaympäristöstä, kuin myös asiakasryhmän viitekehuksesta. Läpikäytyjä riskikartoituksen tuloksia, valmiussuunnitelma ohjeistuksia, Benchmarking -menetelmää, sekä turvallisuusvastaavan haastattelua hyödyntäen laadin organisaation asumisyksiköiden toimintaan valmiussuunnitelman häiriötilanteiden hallinnan tueksi.

Haastateltavaksi valikoitui sijaishuollon asumisyksikön turvallisuus vastaava. Haastattelulomakkeen yhteydessä lähetin sähköpostissa hänelle saatesanoilla tiedoksi maininnan lupa-asioista, haastateltavan oikeuksista ja vapaaehtoisuudesta. Suorittamani sähköposti haastattelun jälkeen olemme keskustelleet haastattelun sisällöstä turvallisuusvastaavan kanssa ja peilanneet ajatuksiamme ja kokemuksia löytääksemme käytännönläheiset toimintatavat valmiussuunnitelman ohjeisiin. Haastattelulla halusin täydentää valmiussuunnitelmaa, joka vastaisi asiakasryhmästä nouseviin tarpeisiin, sekä huomioi toimintaympäristön. Pelkkä Benchmarking-menetelmä olisi jäänyt yksipuoliseksi ja suppeaksi, sillä en lopulta löytänyt yhtään lastensuojelun sijaishuollon valmiussuunnitelmaa malliksi internetistä etsinnöistä huolimatta.

Ajattelen, että hain kehittämistyön tarvetta vastaavaa valmiussuunnitelmaa oikeilla hakusanoilla, mutta käsitteiden ristiriitaisuuden ja uudehkon suunnitelman osittain puutteellisen ohjeistuksen vuoksi ei lastensuojelun sijaishuollon asumisyksiköiden valmiussuunnitelmia ei ollut vielä julkisesti saatavilla. Moni sijaishuollon asumisyksikkö on sisällyttänyt omavalvontasuunnitelmaansa varautumista häiriötilanteisiin.

Pidän kaikkia edellä mainittuja tiedonkeruun tapoja erittäin tärkeinä aineistonkeruun muotoina tässä kehittämistyössä. Valmiussuunnitelman laatimisessa koen sähköpostihaastattelun arvon sisällön suureksi. Haastattelu oli hyvä lisä ottaa mukaan, vaikkei sitä opinnäytetyön suunnitelmavaiheessa ollut tarkoitus toteuttaakaan. Haastattelu toi kehittämistyöhön käytännönläheisen ja kokemusperäisen arvon. Tiedonkeruumuotona

haastattelu on yksi arvokkaimmista keinoista kerätä tietoa. Haastattelussa näkökulmana toimi narratiivisuus, ihmistieteellinen lähestymistapa. Narratiivisuudessa tutkitaan ihmisten omia tarinoita kokemuksistaan. (Valli yms. 2015, 168).

5.2 Aineisto analyysi

Tässä opinnäytetyössä käytetään haastattelun osalta teoriaohjaavaa sisällönanalyysia, jonka Jouni Tuomi ja Anneli Sarajärvi esittelevät teoksessaan *Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi* (2006). Aineiston käsittely perustuu tulkintaan ja loogiseen päättelyyn. Aineistolähtöiseen sisällön analyysiin kuuluu 3 vaihetta: 1) aineiston redusointi eli pelkistäminen 2) aineiston klusterointi eli ryhmittely 3) aineiston abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Käsitteenä sisällönanalyysista voidaan puhua tarkoittaen niin sisällönanalyysia kuin sisällön erittelyäkin. (Tuomi yms. 2006, 110).

Teemahaastattelun kysymykset:

Minkälaisia häiriötilanteita olet kohdannut 25-vuoden työurallasi sijaishuollon yksikössä?

Oliko mainitsemissi häiriötilanteisiin varauduttu? Miten?

Onko kokemasi tilanteet edesauttaneet varautumaan ja kehittämään toimintaa? Miten?

Mikä on tärkein nostosi, koskien toimintaympäristön valmiussuunnitelmaa ja sen toteuttamista tarvittaessa?

Keräsin aineistoa Benchmarking -menetelmän lisäksi haastattelemalla asumisyksikön turvallisuusvastaavaa. Haastattelu tapahtui sähköpostilla helmikuussa 2024 edellä olevaa teemahaastattelu runkoa hyödyntäen. Haastattelun analysoimiseksi suoritin teoriaohjaavaa sisällönanalyysia.

Haastattelurunkoa laatiessani pohjalla oli jo tieto siitä, mikä laatuvaatimus on valmiussuunnitelman tekemiseen, sekä mikä merkitys häiriötilanteen toimenpiteellä tulee olemaan. Taustalla oli valmiina näkemys siitä, mitä on arki sijaishuollon yksikössä, sekä kokemusperäinen tieto siitä miten tulee toimia häiriötilanteessa tutussa ympäristössä. Lisäksi kokemusperäinen tieto ennakkoinnista ja siitä minkä kaltaisia häiriöitä mahdollisesti tulee eteen. Osasin ennakoiden ajatella, miten tilanteet mahdollisesti ja osittain vaikuttavat arjen toimintoihin. Haastateltavan aineistosta nousi esiin samankaltaisia tilanteita, kokemuksia ja ajatuksia mitä tutkijana itselläni oli kokemukseen perustuen. Haastattelussa nousi esiin, miten tärkeä merkitys on sijaishuollon yksikön ohjaajan henkilökohtaisilla valmiuksilla kohdata häiriötilanteita. Haastattelun pohjalta korostui ohjaajan reagointi häiriötilanteissa, sekä hänen yksikölliset ongelmanratkaisutaitonsa. Haastattelussa toistui toimintaympäristölle tyypillinen häiriötilanteiden syntymekanismi, joka lähti rajoituspäätöksistä ja niiden toteuttamisesta. Rajoitustoimenpiteissä toimintaympäristön turvallisuusvaatimukset korostuivat.

Kehittämisyön tuloksena syntyy aikaisempaa parempi tai kokonaan uusi tuotos. Tuotos voi olla esimerkiksi muodoltaan opas, malli, toimintatapa tai kokonaan uusi innovaatio (Salonen 2013. 25). Tämän kehittämistyön tuotoksena syntyi kokonaan uusi valmiussuunnitelma toimeksiantajalle. Tilaajalla ei ollut aikaisempaa valmiussuunnitelmaa, vaan sitä on korvannut aiempien ohjeistuksien mukaan turvallisuus- ja pelastussuunnitelmat, sekä omavalvontasuunnitelma. Tuotoksen valmistuminen onkin ajankohdaltaan merkityksellinen, sillä yksityisiltä sosiaalialan palveluntarjoajilta edellytetään valmiussuunnitelman liittämistä palveluntuottajan tietoihin Valviran ja aluehallintoviraton yhteiseen Soteri- rekisteriin. Tietojen siirto uuteen rekisteriin on alkanut, mutta tietojen vieni elää eräänlaista murrosvaiheessa. Uusi valvontalaki 741/2023 tuli voimaan tammikuussa 2024 ja ohjeistuksia päivitetään vielä osittain. (Valvira)

Valmiussuunnitelman synty on kuvattu (kuvio 4) Kari Salosen esittelemää lineaarista mallia mukaillen. Salonen tiivistää tuotoksen vaiheiden etenevän

tavoitteiden määrittelystä suunnitteluun, toteutukseen ja päättämiseen, sekä lopuksi arviointiin (Salonen 2017, 15).

Kuvio 4. Tuotos prosessina.

Kehittämistyönä laatimani valmiussuunnitelman jäsentely perustuu sosiaali- ja terveysministerin suosituksiin, sekä osittain Kaisu Räsäsen opinnäytetyötä varten laatimaan valmiussuunnitelmaan. Räsäsen (2020) opinnäytetyön aiheena oli valmiussuunnitelman laatiminen yksityisen terveysalan toimijan häiriötilanteiden hallinnan tueksi. Räsänen on opiskellut turvallisuusjohtamisen ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon Laurea-ammattikorkeakoulussa. Valmiussuunnitelmaa laatiessani huomioin kestävän kehityksen periaatteita, jotka osaltaan ohjasivat suunnitelman laatimista ja toteuttamista. Maailman terveysjärjestö WHO on julkaissut vuonna 2018 oppaan valmiussuunnitelman laatimiseen. Opas sisältää avain periaatteita laadukkaaseen valmiussuunnitelman tekemiseen. Periaatteina pidetään käytännönläheisyyttä, selkeyttä ja suunnitelman helppolukuisuutta. Suunnitelman tulee pohjautua tehokkuuteen ja sen on oltava realistinen. Valmiussuunnitelmassa tulee huomioida olemassa olevat resurssit ja resurssien järkevä käyttö. Valmiutta tulee harjoitella käytännössä ja suunnitelmaa tulee päivittää jatkuvasti. Kokonaisuuden ollessa hyvin suunniteltu ja sen juurruttua käytännön toimintaan, on asumisyksikön turvallisuuskulttuurilla edistyksellinen suuntaus kohdata häiriötilanteita. (WHO 2018, 6; THO 2017, 4).

Valmiussuunnitelmia laaditaan enenevässä määrin ja vastaavanlaisia suunnitelma löytyy eri aloille ja erilaisiin työtoimintaympäristöihin. Räsäsen opinnäytetyön lisäksi syvennyin lukemaan myös Laurea-ammattikorkeakoulun sosionomiopiskelijoiden opinnäytetyön aiheesta valmiussuunnitelma ja toimintaohjeet poikkeustilanteiden varalle Helsingin vankilaan (Hakkarainen ym., 2022). Kehittämistyön tarvetta vastaava ja käytännönläheisin malli löytyi Mainiokotien Suvanto yksikön valmiussuunnitelmasta. Asiakasryhmä heillä toisin painottui ikäihmisiin ja organisaatio toimija heidän valmiussuunnitelmansa taustalla paljon isompi, mitä tämän laatimani valmiussuunnitelman toimeksiantaja edustaa.

Kehittämistyön tulokset levitettiin organisaation kolmeen eri sijaishuollon yksikköön valmiussuunnitelman muodossa. Lähetin aluksi valmiussuunnitelman projektiryhmän jäsenille sähköpostissa. Sovimme, että jokainen yksikkö hyödyntää sen rakennetta ja päivittää valmiussuunnitelmasta oman yksikön tarpeisiin sopivan version, jonka jälkeen yksikön johtajat voivat levittää valmiussuunnitelman oman yksikön käyttöön. Lapsille jaettiin heille laatimani toimintaohje häiriötilanteissa toimimisesta, lisäksi toimintaohjeen sisältö käytiin läpi lastenpalaverissa. Työyhteisön palaverissa jaettiin aikuisille oma ohje häiriötilanteessa toimimisesta. Valmiussuunnitelmaa juurrutetaan ja koe ponnistetaan käytännössä turvallisuuskoulutuksien yhteydessä ja tarvittaessa, sekä testaamalla toimintaohjeita häiriötilanteissa. Valmiussuunnitelmaa arvioidaan ja päivitetään jatkuvasti, ja tarvittaessa. Lisäksi kehittämistehtävän yhteydessä syntyi uusi laajempi osa-alue koskien turvallisuus perehdytystä. Uuden työntekijän saapuessa asumisyksikköön, turvallisuusvastaava suorittaa hänen kanssaan laatimani lomakkeen mukaisen turvallisuuskävelyn.

Saadessani valmiussuunnitelman valmiiksi, pyysin erästä uusimmista työntekijöistä lukemaan suunnitelman läpi. Hän esitti muutaman tarkentavan kysymyksen kahteen eri teemaan. Keskustelimme asiasta turvallisuusvastaavan kanssa ja lisäsin pari tarkennusta valmiussuunnitelmaan. Valmiussuunnitelma sai hyvän vastaanoton työyhteisössä. Lapset suhtautuivat häiriötilanteen toimintaohjeeseen hyvin. Pohdintaa herätti ajatus siitä, että

puhelimia ei pystyisi lataamaan sähkökatkojen aikana normaalisti. Kehittämistyön toteuttamisessa tulevaisuutta ajatellen tulee tiedostaa molemmat tekijät eli arviointi ja juurruttaminen, sekä niiden merkitys omissa projekteissaan. Eri aloilla esimerkiksi juurruttaminen voi ilmentyä hyvin eri tavoin, mutta aina tärkeää on vuorovaikutuksellisuus. Ilman asianmukaista tiedonantoa juurruttaminen on hyvin epätodennäköistä, ellei mahdotonta. (Koivisto ym. 2017, 13–14).

6 Lopuksi

Osallistuin huhtikuussa 2024 Satakunnan hyvinvointialueen valmiuspäällikön pitämälle luennolle Porissa. Luento sivusi valmiussuunnitelman laatimista yksityisille palveluntarjoajille. Osallistuessani valmiuspäällikön luennolle, tuli kahvipöytäkeskustelun merkeissä ilmi samankaltaisuuksia ajattelussa muiden lastensuojelun sijaishuollon työntekijöiden kanssa valmiussuunnitelman käsitteestä. Pöytäseurueemme oli yksimielisesti sitä mieltä, että valmiussuunnitelma sekoitetaan helposti pelastautumissuunnitelmaan tai turvallisuussuunnitelmaan. Uuden valvontalain myötä edellytetään nyt erillistä valmiussuunnitelmaa ja palveluntuottajan tulee yksikkökohtaisesti osoittaa sen olemassaolo ja lisätä tieto siitä uuteen soteri -palveluun.

Hyvälläkin valmiussuunnitelmalla ei ole edellytyksiä turvallisuuden muodostumiseen ja sen lisäämiseen, ellei sitä onnistuta jalkauttamaan käytännön toimintana. Laaditun valmiussuunnitelman lisäksi onkin tärkeää, että työntekijät ovat hyvin perehdytettyjä valmiussuunnitelmassa olevien häiriötilanteiden ratkaisumalleihin ja toimintatapoihin.

Organisaation turvallisuuskoulutusten yhteydessä onkin tärkeää koe ponnistaa valmiussuunnitelman ohjeistuksia käytännössä säännöllisin väliajoin, sekä arvioida toimivuutta ja päivittää sisältöä. Valmiussuunnitelman voi mieltää tavaksi ajatella ja ennakoida asioita. Yksilön, yhteisön ja yritysten tulisi tavoitella mahdollisimman omavaraista valmiutta kohdata häiriötilanteita.

Valmiussuunnitelman olemassaolo kirjallisessa muodossa ei yksin ole riittävä muoto, vaan tärkeintä on sisäistää suunnitelman sisältö ja jalkauttaa se käytäntöön toimivaksi. Valmiussuunnitelma elää jatkuvasti ja onkin eräällä tapaa ikuisuusprojekti.

6.1 Arviointi ja eettisyys

Valmiussuunnittelussa, erityisesti sen toteuttamisessa tulee ottaa vahvasti huomioon turvallisuuden tunteen luominen lapsille, sekä aikuisille. Etenkin valmiussuunnitelmaa esiteltäessä organisaatiossa, erityisesti sijaishuollossa asuville lapsille tulee suunnitelman olla hyvin toteutettu, selkeä ja perusteltu. Laitoksen johtajan ja ohjaajan pitää pystyä vastaamaan lasten kysymyksiin ja huolenaiheisiin koskien valmiussuunnitelmaa. Työntekijöiden tulee suhtautua vakavasti lasten esittämiin huolenaiheisiin, huolen aiheen koosta riippumatta. Kaikissa tilanteissa on huolehdittava lapsen turvallisuuden tunteesta arjessa ja siitä huolimatta onnistuttava valmistella lapsi oikeilla termeillä mahdollisiin tuleviin ughiin.

Kehittämistehtävän tuotos ja sen sisällysluettelon aiheiden sisäistäminen parantavat yksiköissä sijoitettujen lasten ja työntekijöiden elämänlaatua. Arjen tilanteet, jotka kysyvät valmiussuunnitelman ohjeita, helpottavat ja sujuvoittavat yksilön toimintaa eri tasoilla, sekä nopeuttavat häiriöistä palautumista. Varautuminen kasvattaa yksilön häiriönsieto- ja palautumiskykyä. Parhaimmillaan varautumalla voi pelastaa jopa ihmishenkiä.

Arviointi toimii parhaiten toteutettuna hankkeen eri vaiheissa, kehittämistyötä ennen, kehittämistyön aikana ja jälkeen. Ajantasainen, systemaattinen ja monipuolinen arviointi useasta näkökulmasta on luonnollisesti monipuolisin tapa, mutta ei aina tarpeellinen jokaiselle kehittämistyölle. Kehittämistyön tavoitteen mukaan arviointi toteutuksen jälkeenkin voi riittää. Arviointitiedosta saadaan johtopäätökset, jotka kertovat kehittämistyön tuottaman merkityksen, muutoksen ja niiden onnistumisen. Johtopäätöksessä voidaan huomata, oliko kehittämistyöllä vai ulkopuolisilla asioilla suurin merkitys saadussa tuloksessa. Onnistumiset ja epäonnistumiset, sekä niiden aiheuttajat ovat tärkeä analysoida ja tarvittaessa korjata kehittämistyön tulosta kokeilemalla uudelleen. (Koivisto ym. 2017, 12–13.)

Arviointi ja juurruttaminen kulkevat koko kehittämisprojektin ajan mukana. Niiden toteuttamiseen tulee olla alusta lähtien suunnitelma, miten niitä

toteutetaan. (Hautala ym. 2012, 32, 34.) Näiden kahden menetelmän avulla pystytään varmistamaan esimerkiksi projektin tarpeellisuus, vaikuttavuus sekä pysyvyys. Opinnäytetyön aiheen valinta on itsessään eettinen ratkaisu. Opinnäytetyön aihetta valitessa tulee miettiä sen hyödyllisyys. Aihetta ei tulisi valita vain sen perusteella, mikä on helposti toteutettavissa (Hirsjärvi ym. 2000, 26).

Eettisyys perustuu ihmisarvoon, totuudellisuuteen, oikeudenmukaisuuteen, huolenpitoon sekä vastuuseen ja vapauteen. Organisaation eri tasoilla toimivilla työntekijöillä on oikeus omaan arvomaailmaansa, kuin myös lastensuojelulaitoksessa asuvilla lapsilla. Laadukas ja eettisesti kestävä arviointi on monipuolista, vuorovaikutteista, luotettavaa, yhdenvertaista, oikeudenmukaista ja läpinäkyvää. Etiikassa on kyse laajemmasta ajattelutavasta, jonka pohjalta yksilö muodostaa käsityksiä oikeasta ja väärästä. Arvioinnin etiikassa pohditaan yksilön oikeuksia, niiden kunnioittamista, yksityisyyden suojaa tai tiettyjen ihmisryhmien oikeuksia ja heitä koskevia näkemyksiä. (Ouakrim-Soivo 2016, 138–139,142).

Sijaishuollon yksikössä lapsuusaikaansa viettäneen lapsen korjaantunut ja vahvistunut omanarvontunto edesauttaa vahvistamaan myös suhteessa ympäristön kunnioitusta ja arvostusta. Kun lapsi oppii arvostamaan itseään, hän alkaa arvostamaan myös ympärillä olevia asioita ja ihmisiä. Tämä luo perustan kestävän kehityksen edistyksellisempään toteutumiseen, sekä edesauttaa lasta juurtumaan yhteiskuntaan ja vastaamaan yhteiskunnan odotuksiin yksilöltä.

Toimeksiantaja ja turvallisuusvastaava arvioivat suunnitelman olevan tärkeä ja erittäin ajankohtainen. Valmiussuunnitelman yhteydessä lanseerattu turvallisuuskävely sai kiitettävää palautetta. Turvallisuuskävelyä pidettiin erittäin arvokkaana osana perehdytystä, joka näin ollen vahvistaa valmiutta ja jatkuvuudenhallintaa. Ajoitus suunnitelman valmistumiseen oli täydellinen, sillä soteriin piti saada siirrettyä tiedot yksiköiden valmiussuunnitelmista. Valmiussuunnitelman tarkistusvaiheessa toimeksiantaja ja projektiryhmä arvioivat valmiin tuotoksen. Syntynyt tuotos arvioidaan ja mahdollisesti palautetaan takaisin työstövaiheeseen, tai tuotos siirretään eteenpäin

viimeistelyvaiheeseen. Viimeistelyvaihe on usein työteliäs, sillä tuotoksen tekijällä on samaan aikaan kirjoitettavana lisäksi raporttiosuus kehittämistyöstä. (Salonen 2017, 18).

Sijaishuollon työntekijöiltä pyydettiin arviota ja kommentteja valmiussuunnitelmasta. Työntekijät pitivät myös turvallisuuskävelystä toimintona ja ideana edistyksekkäänä toimintaympäristö huomioiden. Valmiussuunnitelman ilmettä kehuttiin selkeäksi ja hyväksi, ohjeita on helppo hakea tilannekohtaisesti. Eräs työntekijä piti helpottavana, että puhelinyhteyksien kadotessa, on selkeä suunnitelma tiedossa, miten toimia. Valmiussuunnitelma herätti ajatuksia työntekijöissä, kuten sisältyköhän kunnan omaan valmiussuunnitelmaan puilla lämmitettävien rantasaunojen lämmittäminen poikkeusoloissa.

Valmiussuunnitelma sai myös kehuja tarkoista tiedoista sijaintien näkökulmasta, sillä usein sijaisille ja uusille työntekijöille lastensuojelulaitoksen miljöö on vieraampi. Työntekijät olivat sitä mieltä, että teemaltaan varautuminen ja valmiussuunnittelu nousi tärkeästi esille ja keskusteluihin. Jokainen voi henkilökohtaisesti jatkossa pohtia, miten voi osaltaan vaikuttaa organisaation varautumiseen. Valmiussuunnitelmaa tuotoksena ja opinnäytetyön aiheena pidettiin tärkeänä.

6.2 Pohdinta ja jatkokehitysidea

Kehittämistyön tekeminen on ollut henkilökohtaisesti opettavainen kokemus. Valmiussuunnitelman laadinta ja raportin kirjoittaminen on ollut haastavaa, ajoittain raskaskin toteuttaa ajankäytön ja suunnitelman sisällön rajaamisen suhteen. Opponoinnin jälkeisellä tapaamisella oman luokan kesken, tuotin ohjaavalle opettajalle turhautumista oman työnantajan ja opinnäytetyön yhdistelmästä. Yhdistelmä osaltaan lisää työn miellekkyttä vaikutusmahdollisuuksineen, mutta palautuminen työviikoista ja työstä puhdistautumiseen on estynyt. Koulutehtävien ja opinnäytetyön tekeminen vapaa-ajoilla haastaa projektipäällikön jatkuvasti pohtimaan organisaation

asioita. Työstä puhdistautuminen ja irrottautuminen on jäänyt kehittämistyön prosessin ajan minimiin, joka ei osaltaan ole lisännyt työssä jaksamista. Irrottautuminen työstä onkin tärkeää, tunnistan sen arvon entistä paremmin nyt näiden YAMK-opintojen ja työn teon yhdistelmävuosien jälkeen. Työnkuva ja yksilölliset valmiudet vaikuttavat työntekijän työstä irrottautumiseen. Työstä irrottautuminen on taito, joka syntyy kokemuksen myötä ja sitä voi edistää harjoittelun keinoin. Työstä irrottautumisella on positiivisia vaikutuksia hyvinvointiin ja myönteiseen mielentilaan. (Matikka ym. 2023, 267)

Opinnäytetyön prosessiin on liittynyt paljon ajatustyönä, pohdintaa ja ajatusten vaihtoa kollegan kanssa. Kaikkea on ollut mahdotonta pukea sanoiksi tai tietyn nimetyn tutkimusmenetelmän alle. Erityisen haastavana koin suorittamani skenaarioajattelun ja uhkakuvien miettimisen muun muassa sotilaallisesta hyökkäyksestä tai säteily onnettomuudesta. Uhkakuvat, joita kävin mielessäni läpi laatiessani valmiussuunnitelmaa, olivat osittain kuluttavia ja turvallisuudentunnetta vähentäviä. Turvallisuuden tunne ja sen lisääminen on yksi lastensuojelulaitoksen tärkeimpiä tavoitteita ja tehtäviä lapsen hyvinvoinnin edistämiseksi. Ensisijaisen tärkeää olikin huomioida sävy, jolla valmiussuunnitelmaa esiteltiin lapsille lasten palaverissa.

Valmiussuunnitelmalla tavoitellaan turvallisuuden tunteita lisääviä toimintoja, mutta joidenkin herkimpien lasten kohdalla oli oltava valppaana, ettei asia pelästyttä tai aiheuta ahdistuksen tunteita. Ennakoiva puhuminen vaikeistakin asioista on yksi suojelun muoto lasten kanssa toimiessa. Oikean tiedon jakaminen auttaa lasta suojaamaan itseään. Lapsen valmistelu ennen häiriötilannetta onkin erityisen tärkeä vaihe valmiussuunnitelmaa toteuttaessa. Lapset havainnoivat tarkasti ympäristöä löytääkseen vastauksen, miten heidän tulisi reagoida asioihin ja tapahtumiin. Häiriötilanteen hetkellä aikuisenkin voi olla haasteellista käsitellä omia tunteita ja hallita reaktioita, joten on tärkeää, että näistä asioista on jo ennakoidusti puhuttu lasten kanssa. Vaikeiden asioiden äärellä työskentelyssä lapsen kanssa helpottaa, että aiheesta on valmiina olemassa oleva puheyhteys. Aikuisen tulee ymmärtää lapsen pelkoja ja auttaa niiden ratkaisemisessa ystävälliseen äänen sävyyn, vahvistaa heitä ja

häiriötilanteesta selviytymistä. Asioiden ennakoiva puheeksi otto madaltaa myös lapsen kynnystä tulla jatkossa puhumaan huolistaan. (Juusola 2021, 177)

Elinikäisen oppimisen näkökulmasta opinnäytetyön prosessi on haastanut positiivisesti, sekä samalla laittanut ajoittain poistumaan mukavuusalueelta. Erityisen haastavaksi koin opinnäytetyön prosessiin sisältyvän kansainvälisyysseminaari suorituksen, jossa edellytettiin kehittämistehtävän esittelyä vieraalla kielellä. Oppimisprosessi on ollut kasvattava ja innostanut uuden oppimiseen, sekä auttanut tähänastisen työurani arvioinnissa ja yhteen vetämisessä.

Käytännönläheisenä ja innovatiivisena ihmisenä, ajattelen jatkokehitysideoiden painottuvan valmiussuunnitelman harjoittelun osa-alueeseen.

Lastensuojelulaitoksessa lapset ovat etusijalla, mutta usein työntekijöiden osaamista kehitetään ja koulutetaan erilaisin koulutuksin, jolloin lasten koulutukset jäävät vähemmälle. Sijaishuollossa lapset osallistuvat paloturvallisuuskoulutukseen pelastautumalla laitoksen tiloista mahdollisen palohälytyksen tullessa. Sijaishuoltoyksikössä on harjoiteltu myös sisälle suojautumista, sekä avun hälyttämistä sairaskohtauksen sattuessa.

Tulevaisuudessa ajattelen, että olisi tärkeää järjestää lasten kanssa ”selviytymisleirin” kaltaisia koulutuksia. Tämänkaltaisen koulutus voisi kestää viikonlopun, jolloin olisi sovittu jokaisen lapsen olevan paikalla sijaishuoltoyksikössä. Koulutus viikonloppua olisi edeltänyt ennakoivat keskustelut eri asiasisällöistä ja tilanteista, joita koulutus viikonloppuna tultaisiin kohtaamaan. Toimintaympäristö voitaisiin järjestää niin sanottuun häiriötilanteen aiheuttamaan vikasetotilaan. Vikasetotilassa ei esimerkiksi olisi sähkölaitteita käytettävissä ja autostakin olisi polttoaine loppu. Tällöin lapsille tulee mahdollisimman realistinen tunne häiriötilanteesta toimimisesta. Selviytymisleiri viikonloput edesauttaisivat häiriötilanteissa toimimista. Parhaimmillaan leiriviikonloppu tarjoaisiin lapsille ja koko yhteisölle jaettu kokemuksen. Toisaalta haasteiden ilmetessä, niistäkin voitaisiin oppia ja kehittää toimintaa, sekä valmiutta. Selviytymisleirit ja niille osallistumisen velvollisuuden voisi jatkossa kirjata yksikön sääntöihin.

” Ellemme varmuudella tiedä, kuinka tulee käymään,
olettakaamme, että kaikki käy hyvin ”

- Presidentti Mauno Koivisto -

7 Lähteet

Bardy, M. Lastensuojelun ytimessä. Terveiden ja hyvinvoinninlaitos. 3. uud. p. 2009. Helsinki: Unigrafia Oy.

Enroos, R., Heino, T., Pösö, T. Huostaanotto, lastensuojelun vaativin tehtävä. 2016. Tampere: Juvenes Print Oy

Haapala, M., Kaijanen, M., Minkkinen, M., Westlund, O. Hatkassa Suomessa, kohti kansallista tilannekuvaa lastensuojelun sijaishuollosta kadonneista lapsista. Pesäpuu. 2023. Painopaikka: Kirjapaino Kari

Hakkarainen, H., Mänd, M., Vikman, M. 2022. Valmiussuunnitelma ja toimintaohjeet poikkeustilanteiden varalle Helsingin vankilaan. Opinnäytetyö (AMK). Rikosseuraamusala. Helsinki: Laurea-ammattikorkeakoulu. Viitattu 13.12.2023. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/785014/Hakkarainen_Mand_Vikman.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Hautala, T., Ojalehto, M. & Saarinen, J. 2012. Työelämää kehittämässä. Turun ammattikorkeakoulu: Turku. Viitattu 21.1.2024. <https://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522162625.pdf>

Heinonen, H. 2017. Sijaishuollossa huolehdittava perustehtävän toteutumisesta. viitattu 5.5.2024. <https://www.lskl.fi/blog/sijaishuollossa-huolehdittava-perustehtavan-toteutumisesta/>

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2000. Tutki ja kirjoita. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy

Hoikkala, S. 2023. Kiinnipito lastenkodissa. Pelastakaa Lapset ry:n julkaisusarja nro: 23. Viitattu 5.5.2024. <https://www.pelastakaalapset.fi/wp-content/uploads/2023/06/kiinnipito-lastenkodissa.pdf>

Hoikkala, S., Kuokkanen, J. 2017. Turvallisesti sijaishuollossa – Väkivaltatyön keinoja lastensuojelulaitoksessa. Lastensuojeluliiton verkkojulkaisu 4/2017. Viitattu 5.5.2024. <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Turvallisesti-sijaishuollossa.pdf>

Juusola, A. Jutellaanko, miten käsitellä lapsen kanssa vaikeita asioita. 2021. EU: Kirjapaja.

Kananoja, A. Lähteinen, M. Marjamäki, P. Sosiaalityön käsikirja. 2017. 4.uud. p. Helsinki: Tietosanoma Oy.

Kekkonen, M., Gissler, M., Känkänen, P., Isola, A-M. Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan, Nuorten elinolot-vuosikirja 2022. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2022. Vantaa: PunaMusta Oy.

Koivisto, J., Pohjola, P. & Blomqvist, P. 2017. Ennen – Aikana - Jälkeen. Arviointiopas kehittäjille. Työpaperi 44/2017. Helsinki: THL. Viitattu 21.1.2024. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135538/URN_ISBN_978-952-302-968-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Laakso, R. ”Ne näki musta”, Huostassa olevien lasten hyvinvointi ja sijaishuoltoon liittyvät kokemukset. Terveyden ja hyvinvoinninlaitos. 2019. Helsinki: PunaMusta Oy.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta 741/2023. Viitattu 10.5.2024. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2023/20230741>

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2012. Viitattu 10.5.2024. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210612>

Laki yksityisistä sosiaalipalveluista. Naantalissa 22.7.2011. Viitattu. 6.12.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110922>

Lastensuojelulaki 417/2007. Helsingissä 13.4.2007. Viitattu. 6.12.2023. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Leppävuori, A., Paimio, S., Avikainen, T., Norman, T., Puustinen, K., Riska, M. Suuronnettomuustilanteiden kriisityö. 2009. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Lähde, A. 2024. Pelkistettyä todellisuutta, kiireellinen sijoitus ja asiakasprosessin johtaminen. Väitöskirja Turun yliopisto. Viitattu 5.5.2023. https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/176477/AnnalesB659L%c3%a4hde_diss.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Mainiokodit. Suvannon valmiussuunnitelma. Viitattu. <https://mainiokodit.fi/wp-content/uploads/2020/09/Mainiokoti-Suvanto-valmiussuunnitelma-2022.pdf>

Matikka, J., Hipp, T. Traumainformoitu työote. 2023. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ouakrim-Soivio, N. 2016. Oppimisen ja osaamisen arviointi. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Pelastuslaki 379/2011. Viitattu 12.4.2024.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110379>

Pelastustoimi. 2024. Viitattu 12.4.2024. <https://pelastustoimi.fi/koti-ja-arki/ennaltaehkaisy/kotivara>

Raitakari, S., Harrikari, T., Hekkala, M., Kivipelto, M. Sosiaalityö kriiseissä ja poikkeuksellisissa olosuhteissa. 2023. Jyväskylä: Yliopistopaino

Rikander, H. Oppilaitosturvallisuus. 2021. Keuruu: Otavan kirjapaino

Räsänen, K. 2022. Valmiussuunnitelman laatiminen yksityisen terveysalan toimijan häiriötilanteiden hallinnan tueksi. Opinnäytetyö (YAMK).

Turvallisuusjohtaminen. Helsinki: Laurea-ammattikorkeakoulu. Viitattu

13.12.2023. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/335503/Kaisu.R%c3%a4is%c3%a4nen.Valmiussuunnitelman%20laatiminen%20yksityisen%20terveysalan%20toimijan%20h%c3%a4iri%c3%b6tilanteiden%20hallinnan%20tueksi..pdf?sequence=2&isAllowed=y%20viitattu>

Räty, T. Lastensuojelulaki, käytäntö ja soveltaminen. 2023. 5.uud. p. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Saarsalmi, O., Koivula, R. Näkökulmia sosiaalihuollon palvelujen turvallisuuteen. Terveys- ja hyvinvoinninlaitos. 2017.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/134849/URN_ISBN_978-952-302-895-1.pdf?sequence=1

Saastamoinen, K. Lapsi sijaishuollossa, yhteydenpidon rajoittaminen ja rajoitustoimenpiteet. 2020. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Salonen, K. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön.

Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72. 2013. Tampere: Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy.

Salonen, K. yms. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 108. 2017. Tampere: Juvenes Print - Suomen Yliopistopaino Oy.

Sinkkonen, J., Tervonen-Arnkil, K. Lapsi uusissa oloissa, Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. 2015. Tallinna. Printon.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto. 2024. Viitattu 5.5.2024.
<https://valvira.fi/sosiaali-ja-terveydenhuolto/sosiaali-ja-terveydenhuollon-palveluntuottajille>

Sosiaali- ja terveysministeriö. Valmius- ja jatkuvuudenhallintasuunnitelma. Ohje sosiaali- ja terveydenalan toimijoille. 2019.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161627/J_10_2019%20Valmius-%20ja%20jatkuvuudenhallinta%20suunnitelmaohje.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Viitattu. 6.12.2023.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

Tasalapa Oy, Nuorisokoti Tammenterho. Menettelytapaohje väkivalta- ja uhkatilanteiden varalle. 2024. Sisäinen tiedote.

Tasalapa Oy, Nuorisokoti Tammenterho. Epäasiallisen käyttäytymisen menettelytapaohje. 2024. Sisäinen tiedote.

Tasalapa Oy, Nuorisokoti Tammenterho. Omavalvontasuunnitelma. 2024. Sisäinen tiedote.

Toivonen, V-M. Lapsen oikeudet ja oikeusturva, lastensuojeluasiat hallintotuomioistuimissa. 2017. Liettua: Balto Print.

Tuominen, K. Benchmarking käsikirja. 2021. Hansaprint Oy, Turenki.

Turvallisuuskomitea. 0` YTS_2017_suomi.pdf (turvallisuuskomitea.fi)

Unicef. The United Nations Convention on the Rights of the Child. 2017. Viitattu 10.5.2024 <https://www.unicef.org.uk/rights-respecting-schools/wp-content/uploads/sites/4/2017/01/UNCRC-in-full.pdf>

Valmiuslaki 1552/2011. Viitattu 6.12.2023.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20111552>

Vuorinen, T., Huikkola, T. Strategiakirja 25 työkalua. 2023. Otavan Kirjapaino Oy, Keuruu.

Wikipedia: Benchmarking. Last update 28.7.2022. Available at:
<https://fi.wikipedia.org/wiki/Benchmarking> (Viitattu 29.9.2023)

World Health Organization. WHO Guidance for contingency planning. 2018.
viitattu 5.5.2024. <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/260554/WHO-WHE-CPI-2018.13-eng.pdf?sequence=1>

